

KAFKASYA

(DER KAUKASUS)

Millî İstiklâl Mefkûresini Yayar Aylık Mecmua

Mes'ul Müdür: A. KANTEMİR

No. 14

Eylül 1952

Fiyatı DM 1.—

İçindekiler:

İç meselelerimiz	1
Kafkasya meselesi M. E. Resulzade	5
Alman harp tamirat borçları ve Sovyetler Birliği G. Tokayev	8
Tarihimizi bilelim Mirza Bala	11
Kerenskilere de mutlak itaat talep ediyorlar Tarlon Tulabeg	14
Azerbaycan'da fikir hareketleri Süleyman Tekiner	17
Hâdiseler karşısında Ş. T.	21
Kızıl Rus imparatorluğu kan üzerinde kurulmuştur M. H. Türkeku	24
Taklide seza bir örnek	27
Tarihi notlar ve vesikalar	28
Matbuata bir nazar	29
Muhtelif haberler	31

MÜNCHEN

Kafkasya

(Der Kaukasus)

Millî İstiklâl Mefkûresini Yayar

Aylık Mecmua

Her ay üç dilde çıkar:

Türkçe, İngilizce ve Rusça

Mes'ul Müdür: A. KANTEİR

İdarehane adresi: München 8, Steinstr. 40

2 nci yıl

Eylül 1952

No 14

İç meselelerimiz

Emigrasyon ufuklarında, hemen hemen iki yıl evvel, Moskova komünist diktatörlüğüne karşı bir tek cephe yaratmak fikriyle, "hususî" bir Amerikan Komitesi belirdi.

Çok milletli emigrasyon muhitinde, amelî olarak, tatbik edilemeyen ve milletler arasına nifak sokan bu fikir daha hâlâ bitmez tükenmez münakaşalar, mütalaalar ve müzakereler sahasında durmaktadır.

Biz, "Kafkasya"nın bu sütunlarında, bir tek emigrasyon siyasi merkezinin kurulmasını imkânsız kılan sebeplere, müteaddit defalar temas etmiştik. Bugün, bu teşebbüsün asıl sakat tarafının, gayrı-rus milletlerin iddiaları şöyle dursun, yabancı bir çok otoritelerin de rus emperyalizminin bir devamı addettikleri Kremlinin zulmüne karşı mücadelede, milletler meselesinin ehemmiyetini Amerikan Komitesinin kat'iyen hesaba katmamış olmasında bulunduğunu söylemekle iktifa edeceğiz. Amerikan Komitesinin bu tarzı hareketinin doğru olup olmadığının münakaşası hiç bir faide temin etmeyen ayrı bir meseledir.

Ortada, gayrı rus milletlerini rus devletçiliğinden uzaklaştıran bir vakıa mevcuttur ki, bunu nazarı itibara almamazlık edemeyiz. Amerikan Komitesinin bu vakıaya karşı dikkatsizlik ve alâkasızlığı muhtelif sebeplerle izah edilmektedir. Bunların içinde, efkârı umumiyeyi aldatan rus emigrasyonu propagandasının mühim bir yeri vardır.

Bu hususta, Amerikan Senato ve Kongresinin komünizmle mücadele mevzuunda, Rus halkına geçen yıl yaptığı müracaatı ve bu müracaatın Kerenski ve diğer Rusların beyanatlarında, gûya Amerika Birleşik Devletlerinin "Sovyetler Birliği içinde millî ve separatist cereyanları teşvik etmiyor" şeklinde aksettirilen geniş tefsirlerini hatırlamak yerinde olur. Bundan anlaşıldığı veçhile, rus emigrasyonu erişebildiği her vasıtaya baş vurarak, silâh gücüyle tahakkümü altına aldığı milletlerden müteşekkil Rusya imparatorluğunun vahit ve bölünmez olduğuna, muhterem senatör ve Kongre âzalarını inandırmaya çalışıyor.

Bu itibarla, Amerikan Komitesi mümessili Don Levin'in, vaktiyle matbuata "Komitemizde milletler meselesi hakkında görüş ayrılığı vardır" tarzında verdiği beyanatın mahiyeti kolayca anlaşılır. Bununla beraber, çok lüzumlu olan görüş birliğine sahip olmayan ve amerikanlaşmış Ruslarla dolu bulunan Amerikan Komitesi Avrupa mümessiliği, emigrasyon siyasi merkezinin teşkil işini, açıkça rus tarafgirliği ile ele aldı.

Uzun ve ihzari müzakerelerin neticesinde Don Levin, evvelâ Stuttgart'da (19. 8. 51), "Rusya Halklarını Kurtarma Şurası'nın yaratılması teşebbüsünü üzerlerine alan" "başlıca" beş rus teşekkülünü içtimaa çağırdı.

Bu "tarihî" içtimanın plân ve kararlarının, müteakip Wiesbaden, Starnberg ve Münich toplantılarına esas teşkil etmesi ve hâlâ anudane bir ısrar ve yersiz bir gayretle tatbik edilmek istenmesi bakımından dikkate alınmağa değer.

Beş rus teşekkülü, aldıkları karar suretinde, milletlerin tayini mukadderat haklarını tanımakla beraber, "Rusya'nın parçalanmasını bu milletlerin menfaatlerine uygun bulmadıklarından", "federasyon ve millî kültür muhtariyeti" esasları üzerinde kurulacak Rusya milletleri birliğinin muhafazasını, ısrarla talep ettiklerini bildirmektedirler. Stuttgart projesine göre, bir nevi ihzari parlamento mahiyetini arzeden "Rusya Halklarını Kurtarma Şurası" altmış kişiden teşekkül edecektir. Ruslarla gayri ruslar yirmişer delege gönderecekler ve geriye kalaa yirmi kişi de, milliyet ayrılığı gözetilmeksizin, ilim ve san'at adamlarından tereküp edecektir. Milliyetleri nazarı itibara alınmayacağı denilen bu yirmi kişinin, "Rusya Halklarını Kurtarma Şurası" ana prensipleri tehinde bulunacak kimseler meyanından dâvet edileceği şüphesizdir.

Bununla beraber, sanki otuzbeş yıl zarfında hiç bir şey vukubulmamış gibi, rus siyasi teşekküllerinin, müşterek çalışmaya "Rusya'da, 1917 Şubat ihtilâlinin ilân ettiği halk hâkimiyetinin tesisi prensibi"nden — yani Kerenskicilikten — başlamak teklifinde bulunmaları calibi dikkattir. Bunlar, ihtilâlin seyri esnasında, eski Çar Rusyası arazisinde teşekkül eden bir sıra devletleri ve bu meydana Mayıs 1918 de istiklâllerini ilân eden ve iki yıl sonra Sovyet hükûmeti tarafından istilâ edilen Azerbaycan, Ermenistan, Gürcüstan ve Şimalî-Kafkasyayı hiç kale almıyorlar. Bunlar aynı zamanda, Kafkasyada istiklâl için yapılan ayaklanmalarda dereler gibi akan kanları dahi hesaplamıyorlar.

Yorulmak bilmeyen Don Levin'in ikinci işi de, Sovyetler Birliği gayri-rusların vaziyetini anlamak ve onların mümessillerinin, yukarıda bahsi geçen Stuttgart toplantısının irticai kararlarının müellifleriyle anlaştırmak için kandırma teşebbüsünde bulunmak oldu. Gürcü Sosyal-Demokratları (Menşevikler) hariç, tabii, hiç bir gayri rus millî teşekkülü, matbuatla ilân edildiği için, mündericâtı herkeşce malûm olan, Rusların hazırladığı bu proje esası dahilinde, Ruslarla müzakereye girmeyi kabul etmedi.

Bu vaziyette Don Levin'e, Ruslarla müşterek konferansa çağırmak için, rasigele kimselerden "millî mümessillikler" kurmaktan başka çare kalmıyordu.

Bu minval üzere derlenen ve "Rusya Halklarını Kurtarma Şurası" na iştirak arzusunu izhar eden Azerbaycan, Belorusya, Ermenistan, Gürcüstan, Şimalî-

Kafkasya ve Türkistan "teşekkülleri", 1—7 Kasım 1951 de vukubulan Wiesbaden toplantısında ispatı vücut ettiler. Yalnız, Ukraynalılardan bu işe iştirak edecek kimse bulunamadı. İstiklalleri Ruslar tarafından tanındığı için, Baltik devletleri — Letonya, Litüvanya, Estonya — de bu toplantıda bulunmadılar. Idil-Ural ve Kırıma gelince, Ruslar zaten bunları "yuvarlak masa" etrafında görmek istemedikleri için, bu memleketter mevzu bahis dahi değillerdi.

Wiesbadende toplantı başkanlığına seçilen Gürcü delegesi Tsintsadze, Gürcüstanın istiklâlinden bahsettiysede, hiç bir şey elde edemedi. Konferansın hakiki hâkimi, toplantıya iştirak eden birisinin tabirine göre, tam mânâsıyla "dikte eden" Kerenski idi.

Böylelikle, milletler meselesi hakkında, Ruslarla gayrı-rusların yedi günlük müzakere ve münakaşaları neticesinde, esas itibarla Stuttgart fikri münafaza edilmiştir. Yalnız bu görüşü ifade etmek için yeni ve daha dumanlı kelimeler konulmuştur, şöyleki: "Sovyetler Birliği arazisinde yaşayan milletlerin, ya plebisit yoluyla, ya Milli Müessesan Meclislerinin kararlarıyla, v e ya bütün Rusya Müessesan Meclisinden geçmek suretiyle alınacak kararla, demokratik irade tezahüratı esasları dahilinde, mukadderatlarını tayin etmek haklarının tanınması".

Demek ki, Kafkasyalılar da dahil, rus mürtecileri ile iradesiz gayrı-rus dalkavukları "vahit ve bölünmez Rusya"nın şerefine, tarihin çarkını 1917 yılına çevirmek ve mücadeleye yeniden başlamak hakkında Wiesbaden'de anlaşmaya vardılar. Bunlar, Azerbaycan, Ermenistan, Gürcüstan ve Şimalî-Kafkasya halkının millî kurtuluş mücadelesinde kaybettikleri sayısız kurbanlarını, kahramanlarının hatıralarını, halkın ızdıraplarını unutarak, Kafkasya devletlerinin müstakil varlıklarını bir kalemde tarihten çıkıldılar.

Zaten, düzme Kafkasya "delegelerinden" başka bir şey beklenemezdi, Fakat Wiesbaden vesikasına imza atan Gürcü menşeviklerinin hattı hareketleri kat'iyen anlaşılammamakla beraber, bu tarzı hareketleri de affedilemez. Bunlar, ne kadar olsa, Gürcü Müessesan Meclisinde bulunmuş ve müstakil Gürcü hükûmetinde nezaret sandalyaları işgal etmiş kimselerdi.

Wiesbaden anlaşması, Paristeki Gürcü Milli Merkezi dahil, bütün Kafkasya cumhuriyetleri millî emigrasyonu tarafından şiddetle protesto edildi. Bununla beraber, tabir caizse, bu anlaşma Gürcü menşevikleri teşkilâtı tarafından "tasdik" edildi. Organları olan "La Georgie Combattante" (No 4, 1952) keyfiyeti, "Wiesbaden hattını büyük küçük bütün milletlerin mes'ul çevreleri bugün tanıyorlar" tarzında okuyucularına ilân etti.

Gürcü menşeviklerinin gayretleri bununla bitmiyor. Yalnız kalmamaları ve umumiyetle bu can sıkıcı vaziyetten kurutulmaları için, Wiesbaden hattını Kafkasya emigrasyonunun daha geniş çevrelerine kabul ettirmek kararını verdiler. Aynı gazetenin verdiği habere göre, menşevikler, uzun zamandan beri Kafkasya milletleri mümessilleriyle "müşterek hattı hareket hazırlamak" için müzakere yapmaktadırlar. Rivayete göre, bu maksatla Pariste Kafkasya konferansı tertip ediyorlar ve daha şimdiden, Türkiyeden Azerbaycanlılarla Şimalî-Kafkasyalılar

ve diğer Doğu memleketlerinden, Ermeniler, bu konferansa dâvet edilmiş bulunuyorlar.

Dünyada yeni ve korkunç hâdiseler hazırlanmaktadır. Bu hâdiselerin, coğrafi ve stratejik vaziyeti bakımından Kafkasyaya hissedilecek bir şekilde dokunacağı muhakkaktır. Bugün bile Vatanımızın komşusu bulunan memleketlerde — İran, Mısır, ve Doğunun diğer memleketlerinde — cereyan eden hâdiseler bütün dünyanın endişeli nazarlarını celbetmektedirler.

Kafkasya milletleri siyasi teşekküllerinin müstakbel hâdiseleri mütesanit ve müteşekkil bir vaziyette karşılamak için hazır olmaları lâzımdır. Bunun için, dış politika meselelerini gözden geçirmek, işbirliği için teşkilât şekillerini hazırlamak ve umum Kafkasya merkezini yaratmak hususlarında Kafkasya konferansının bir an evvel çağrılması tabiatıyla zaruridir.

Şu kadar ki, bu büyük dava ile, Kafkasyaya "milletler zindanında" yeni cesaret hazırlayan Wiesbaden uzlaştırmaları değil, fakat 1918 Mayıs beyannameleri prensibine sadık kalan, Kafkasya cumhuriyetlerinin kardeşçe birliğini ve hükümranlığını metanetle ve bilâ kaydüşart müdafaa eden hakiki milli siyasi teşekküller ve şahsiyetler meşgul olmalıdırlar.

Nihayet, bir defa daha şunu tebarüz ettirmek lâzımdır ki, eski Akdeniz kültürüne mensup olan ve birbirlerine karabetle, coğrafi vaziyetle, müsterek siyasi, millî ve ekonomik rabitalarla sıkı bir surette bağlı olan Azerbaycan, Ermenistan, Gürcüstan ve Şimalî-Kafkasya milletlerinin, Yakın Doğuda sağlam bir sulhün faktörü olarak; tıpkı vaktiyle Almanya, Fransa ve İtalya tarafından tanınan ve halen de refah içinde inkişaf eden İsviçre Birliği gibi, bütün devletler ve ilk önce Türkiye, İran ve Rusya tarafından tanınması icap eden, bir hükümranlılık bütünü — Kafkasya — teşkil etmeleri tabiaten mukadderdir.

Komünizmin pençesine taktığı mazlûm milletler kurtarılmadıkça ve Ruslar eski hudutlarına ve kendi kabuklarına çekilerek zararsız bir hale gelmedikçe, Amerika ile dünya rahat edemeyecektir.

Rusları, istilâ ettikleri ve boyundurukları altına aldıkları memleketlerden tard için, Amerika mağdur memleketlere, her türlü yardımı yapacaktır.

Eisenhower

Kafkasya meselesi

Yazan: M. E. Resulzade

VI

Kafkasya Konfederasyonu

Sıra makalelerimizde Kafkasya Meselesinin unsurlarını umumi surette gözden geçirdik. Buradaki mütalea ve incelemelerin bizi tabii bir sonuca getirmekte olduğunu sayın okuyucular yakın ki tahmin etmişlerdir. Bu tahminin Kafkasya Konfederasyonundan ibaret olduğunu tasrihe acaba lüzum var mıdır?!...

Kendiliğinden sezilen neticenin ana unsurlarını iyice belirtmek üzere Kafkasya Meselesi yazılarımıza burada bir hulâsa verelim:

Kafkasya, Rusya tarafından nispeten çok uzak olmayan bir zamanda zaptolunmuştur. Kafkasya'nın ne kavim, ne kültür, ne de ırk bakımından Rusya ile hiç bir ilgisi yoktur. Kafkasya milletleri kendilerine hâs bir hayatla yaşıyor ve geçmişte haiz oldukları istiklallerini geri almak için kuvvetli bir istek ve azme maliktiler.

Ekonomi bakımından Kafkasya, kendine yeter müstakil bir vahdettir. Tabiatın kendisine bahsettiği tükenmez zenginliklerle O, medeniyet dünyasının bütün ülkeleri ile başarılı surette işbirliği yapabildi. Fakat şimdi munhasıran Rusyanın istismarına mahkûm bir durumdadır. Rusyanın Kafkasya zenginliklerine muhtaç olduğu inkâr edilemez; fakat o, bu zenginliklerden, başka her hangi bir memleket gibi, serbest mübadele esasî gereğince faydalanabilir.

Strateji bakımından da, Kafkasya, bir bütündür. Bir bölgesinin eksiklikleri öbür bölgesinin varlıklarıyla tekmil olunabilir. Dağ silsilesine dayanarak, Kafkasya, kendindeki zengin vasıtalar sa-

yesinde, çağdaş askeri teknik inşaatıyla savunma sistemini olgunlaştırabilir.

Aralarındaki millî ve kültürel özelliklere bakmayarak, **Kafkasya milletleri ortak bir ruh ve karaktere maliktiler** ki, bu, "Kafkasyalı" denilen psikolojik bir tipin yaranmasını destekleyen içtimali bir çok müessiselerde gözükmektedir. Aynı ve benzer şartlar altında yürütülen varlık mücadelesi, tabiidir ki, bu ruhu kuvvettirmektedir.

Kafkasya meselesinin zayıf tarafı Kafkasyada yaşayan milletlerdeki siyasi oriyantasyon tezadıdır.

Kafkasyanın hristiyan kısmı Kuzeydeki hristiyan Rusyaya, müslüman kısmı da Güneydeki müslüman memleketlerine bakıyorlardı.

Kafkasyaya hâkim olmak uğrunda Türkiye ile İran arasında yapılan mücadeleye ikisinin de düşmesine sebep oldu. Bundan, kalkınmakta olan Rusya devleti faydalandı.

Rusyanın Kafkasyada bulunduğu yüz yıllık tecrübe, müslümanlardan yana, hristiyanların beklediklerini de gerçekleştirmede. Çarizmin her şeyi bir seviye-ye getiren ruslaştırma siyasetine karşı mücadelede bütün Kafkasya milletleri birleştiler.

Çarlık Rusyası düştü. Kafkasya milletleri siyasi hayatlarını beraberce kurmak teşebbüsünde bulundular. Fakat müsait olmayan siyasi konjüktürün tırmakladığı birbirini kesen eski temayül-lerin (orventasyon) psikolojik kalıntıları kendilerine bu yolda tam bir başarı sağlamağa mani oldu.

Çarlık Rusyasından sızdıran Hristiyan Kafkasya, yeni inkılâp Rusyasına bazı ümitler besliyordu. Aynı şekilde, millet olarak, uyanan müslüman Kafkasya da yeniden doğan Türkiye'nin yardımını bekliyordu.

Osmanlı imparatorluğunun çöküşü ile İranın zaafı Rusya bolşeviklerine Kafkasyayı sovyetleştirmek imkânını verdi. Sovyetleştirme, Kafkasyanın yeniden sömürgeleşmesi ile ruslaştırılması şeklini aldı.

Rus-Bolşevik rejimi bütün Kafkasya milletlerinin siyasetce birbirlerine yaklaşmalarına yaradı. Geopolitik bir vahdet teşkil eden Kafkasya dahilinde yaşayan milletlerin aynı mukadderata malik oldukları herkese aşikâr oldu.

Basma kalıplar üzere muhakeme yürüten sathî görüşlü bir mübahide, belki de, Azerbaycanlı Türklerin Türkiye'ye kavuşmak isteyecekleri normal görünür. Fakat Azerbaycanlılar, haiz oldukları özellikleri müdrük olmakla beraber, geçirdikleri hayati tecrübe neticesinde de biliyorlar ki bu, Ermenilerden sarf-nazar, Gürcüler de endişeye düşürür. Kafkasyanın müslüman kısmının Türkiye tarafından ilhaki, Hristiyan kısmının reaksiyonunu mucip olup, Rusyanın Kafkasyadaki pozisyonunu kuvvetlendirir. Rusya, bu defa da Hristiyan kısmın rusofilliğine dayanarak, yeniden Kafkasyaya dönebilir. Bu ise, bütün Yakın Doğu için arzu edilir bir şey olmaz.

Türkiye Cumhuriyeti ve İran gibi Güneydeki Müslüman devletleri ile Kuzeydeki Hristiyan Rusya arasında bir Eta tampon (hail hükümet) halinde kurulacak Kafkasya Konfederasyonu ise meseleyi makul bir tarzda halledebilir. Gürcülerle Ermeniler Türk-Müslüman dünyasında boğulmak tehlikesinden kendilerini masun görür; Azerbaycanlılarla Şimali-Kafkasya müslümanları da Kuzeyden gelecek tehlikeye karşı kendi

komşularıyla yapmış oldukları ittifak sayesinde temin edilmiş olurlar.

Konfederasyonun Kafkasyadaki Türk unsurunun gerçek önemine noksan getirmez mi, sualine Azerbaycanlı mütefekkirler şu şekilde cevap veriyorlar:

"Ekonomi bakımından kuvvetli, kültür bakımından kudretli olan Azerbaycan böyle bir kombinezonda kendi önemini itirmek rizikosuna hiç bir zaman maruz değildir. Bilâkis: Kafkasya milletleri ailesinde Türk unsuruna kendine lâyük bir rol oynamak mukaddirdir".

Sovyet Rusyadaki dış siyaset Çar Rusyasındaki aynı emperyalist ve ruslaştırma esasları üzerine yürütülüyor. Cumhuriyet Türkiye'sinde ise dış siyaset meseleleri Osmanlı imparatorluğundakinden bambaşka esaslara dayanıyor. Bu siyasete istikamet veren Kemal Atatürk, panislamlizm ile pantürkizm görüşlerindeki emperyalist plânları kökünden reddetti. (Nutuk) Yeni Türkiye'yi her şeyde çağlaştıran Büyük Adam dış siyasetin ana esaslarını da çağlaştırdı. Bunu Kafkasyadaki aklı başında Hristiyan politisyenleri de biliyorlar.

Gürcü tarihçilerinden bazıları Gürcü kralı II. ncı Herakli'nin kendi isteğiyle Rusya imparatorluğunun himayesine verilmesini inceleyerek, onun bu hareketini St. Petersburg yolu ile de olsa yeniden Avrupa ile temasa gelmek arzusuyla izah ediyorlar; çünkü İstanbul Osmanlılar tarafından zaptı üzerine Gürcüstanın Batı Avrupa ile temas yolu kapanmış bulunuyordu. Bu mütaaleanın tahlil ve tenkidine girmeden, şunu kaydedelim ki: "Çağdaş Herakliler için Batı Avrupayı Kuzeyde aramanın hiç bir mânası yoktur; çünkü yeni Kemalist Türkiye Batı Avrupa medeniyetinin muarızı olan Bolşevik tecrübecilerinin tamamile aksine Avrupalılık esaslarını sadakatle benimsemiş ve onu tam bir olgunlukla tatbik etmiştir. Sadece Gürcüstan değil,

bütün Kafkasya için Garbi Avrupa, başka tabirle, çağdaş medeniyet ile temas etmenin en tabii yolu şimdi doğrudan doğruya Türkiye Cumhuriyetinden geçer.

Türkiye Cumhuriyetinin mukadderatını idare edenler her fırsatta bugünkü milli hudutlar dışında hiç bir emel taşımadıklarını ısrar ve önemle ilân etmektedirler. Patriyotizm manasında anlaşılan Türk milliyetçiliği ile Kafkasya Konfederasyon fikri arasında kat'iyen bir tezat yoktur. Türk milliyetçiliğinin, Kemalizmin ve Türkiye'deki liberalizmin de önderlerinden olan yurttaşımız muhterem üstad merhum Ahmet Bey Ağa-oğlunun 1918 de, Türkiye'den Azerbaycana avdet ettiği sırada, Bakü gazeteslerine verdiği açıklama konuşmaları çok ilgilidir. Kendisiyle bir münakaşada bulunan "Azerbaycan" gazetesi yazarlarından birinin verdiği sualleri cevaplandırırken, Kafkasyanın geleceği meselesine temas eden Merhum aynen şunları söylemiştir:

"Kafkasyanın gelecekte alabileceği biricik şekil müstakil Kafkasya milletlerinin konfederasyon halinde birleşmeleridir. Konfederasyon yapmadan, Kafkasya milletlerinin gerek iç hayatta, gerekse dış âleme karşı kendi başlarına münferit bir otonomi halinde nasıl yaşayabileceklerini, fikirde olsun, tasavvur edemem. Kafkasyalı her hangi bir milletin tek başına, komşularından ayrı, kendi varlığını muhafaza edebileceğini düşünenler derin birdalâlettedirler. Yalnız mukadderatlarını birbirlerine bağlamak suretiyledir ki Kafkasyalı milletler ciddi bir kuvvet haline gelir ve böylelikle bir yandan dışarıdan gelecek istihafara karşı kolay yutulacak bir lokma olmaktan kurtulur, öbür yandan da memleket içindeki çekişmeleri bertaraf ederler. Muhtemel çekişmelerin daimi bir şekil alabilmesi ise bence bütün Kafkasyayı ölümle tehdit eden bir tehlike-

dir". ("Azerbaycan" gaz. Rusça neşri. 10. 11. 918. No 31).

Ahmet beyin bu mutaleası şahsına ait münferit bir fikir değildi. Bu beyanatiyle O, realiteyi hakkıyla gören o zamanki bütün Kafkasya devlet adamlarıyla fikir sahiplerinin düşüncelerine tercüman oluyordu. Bunlara geçenki makalelerimizde işaret olunmuştur.

1918 de bu mesele ne kadar aktüel idise, bugün de o kadar önemli ve aktüeldir. 32 yıldanberi devam eden müşterek felâket 34 yıl evvel duyulan bu zarretin ikna kuvvetini şüphesiz daha ziyade artırmıştır. Muhaceretleki Konfederasyonculuk hareketi de ancak bu iddiayı ispat eder.

Sovyetlerin muhtemel sukutu üzerine Rusya imparatorluğu arazisinin alacağı siyasi mustakbel şekli hakkındaki tasavvurlarımızı burada ayrıca izahalüzum görmüyoruz. "Kafkasya" okuyucuları görüşümüzün yabancıları değillerdir.

Pakat gelecekte hallolunacak Sovyetler Birliği ile ilgili milli meseleler arasında Kafkasya meselesinin özel bir mevkiye olduğunu makalelerimizin ta başında kaydetmiştik. Bu bakımdan kurulacak Kafkasyanın alacağı siyasi idare şekli hakkında şimdiden bir karara gelmenin hayati öneme malik bir mesele olduğu üzerinde ısrar ediyoruz.

Bugünkü savaş başarı ile başarmak için yarınki barış şartları hakkında da anlaşmanın ne kadar zaruri bir şey olduğunu ikinci cihan savaşının tecrübesi herkese ispat etti. Savaştan sonraki meseleler üzerinde önceden muvafakat hasil olmadığından yedi şu kadar yıldır savaş kazanan Hürriyetsever milletler barışı kazanamamış, yeni bir savaş tehlikesiyle yüzyüzedirler.

Kafkasya meselesi de öyledir. Gelecek Kafkasya rejimi hakkında şimdiden sarih bir fikir ve kanaat birliğini temin etmelidir. Bu temin edilmeden Kafkasya milletlerinin en az kuvvet ve fedakârlık

sarfiyle en çok hürriyet ve istiklâl imkânlarına kavuşmak imkânsızdır.

Kafkasyalı milletler gibi, Kafkasya milletlerini desteklemekte alâkadar olan kuvvetlerin de Kafkasyanın gelecek siyasi durumu hakkında telif edilmiş müsterek bir tasavvurları olmak gerektir.

Yoksa Kafkasya, birbirine zıd türlü tasavvur ve plânların karşılıklı mücadelesine sahne olur.

Buna mahal bırakmayacak biricik tedbir ise **Kafkasya Konfederasyon** idesinin bütün alâkadarlarca şimdiden ciddiyet ve önemle ele alınmasıdır!

Alman harp tamirat borçları ve Sovyetler Birliği

Yazan: G. Tokayev

"... Alman harp sanayiini tasfiye etmek veya kontrol altına almak" kaydı ikinci bölümünde yazılı Yalta beyannamesi, Harp için, çağdaş tarihin ihtiva ettiği diplomatik beyannamelerden en ihtiyatsız ve en düşüncesizi olanıdır. Fakat, dışişleri bakanları, Moskova toplantısında (Mart 1947), Almanyadan alınacak tazminatın şeklini, daha ileri giderek, şöylece kararlaştırmışlardır:

a) Alman harp gücünü imha etmek maksadiyle iki yıl müddetle Almanyanın millîserveti meyânında bulunan tezgâh, teçhizat, gemi, nakil vasıtaları ve sairinin müsadereşi;

b) Yıllık Alman istihsalâtına el konulması;

c) Alman emeğinden istifade edilmesi.

Bu hal, Sovyetler Birliğine, kanunî olarak mağlûp bir memleketi hudutsuz bir surette topyekûn yağma etmek hakkını vermişti. Sovyet askeri idaresi işçileri olan bizlerbile, Kremlin'in yegâne gayesinin Alman harp gücünü imha etmek olduğuna inanmıştık. Fakat, 1945 yılı son baharında yapılan hesapların ne

kadar manasız, esassız ve hayali olduğu açıkça görüldü.

Sovyetler Birliği şimdiki başbakan yardımcısı Saburov ve general Şebunin idaresinde, fabrika sökücülerinden müteşekkil çok iyi teşkilâtlandırılmış bir ordu, işgal mıntakasının bütün şehir ve sanayi merkezlerinde büyük mikyasta faaliyette geçti. Misli görülmemiş iktisadi yağma ile meşgul olan bu orduya haklı olarak talan ordusu ismi takılmıştı. Böylelikle, Alman askeri endüstrisi Sovyetler Birliğine nakledilerek orada daha geniş esaslar üzerinde tekrar kuruldu. Batılılar askeri terhisle meşgul olurken, Kremlin imparatorluğunda iki militaristin kaynaşması cereyan ediyordu. Böylece, Alman mağlûbiyetinden, her şeyden evvel bugünkü Almanyayı ve hürriyetsever bütün insanlığı tehdit eden kudretli askeri makine yaratılmak suretiyle istifade edildi.

Bununla beraber maden, makine, otomobil, traktör, motosiklet, bisiklet, elektroteknik malzeme, radyo, kumaş, konserve, çimento, tuğla, kereste, deri ve

saire gibi sivil sanayi de "harp ganaimi" addedilerek Sovyetler Birliğine nakledildi. Tarih böyle topyekün talanı, hudutsuz ve keyfi hareketi şimdiye kadar kaydetmemiştir.

Fakat şunu unutmamak lâzımdır ki, iptidai usullerle ve alelacele sokülen Alman fabrikalarının Sovyetler Birliğine nakli, müttefiklerin bombardımanı altında cereyan etmişti ve fabrikaların binlerce kilometre içerilere taşınması, iptidai usullerle tahmil ve tahliyesi bir çok makinelerin bozulmasına ve işlemez bir hale gelmesine sebep oldu. Sökülmüş ameliyesinde zorla iştirak ettirilen Almanlar da, bittabi makinelerin bozulup bozulmamasına aldırımıyorlardı.

Böylelikle, yağma edilen Alman endüstrisi Sovyetler Birliğine naklettirildikten sonra derhal faaliyete geçmek için natamam ve işe yaramaz bir halde idi. Yollarda bozulan tezgâhlar, makineler, mekanizmalar ve kaybolan bir çok parçaları tamamlamak gibi bir mesele zuhur etti. Fakat nasıl?

Sovyet endüstrisi eksik olan teçhizat, alât ve edevatı imal etmek kudretinde değildi. Çünkü, evvelâ kendi istihsal plânlarının ikmali ile meşgul idi, saniyen çok ve muhtelif çeşitte ve tek tek olmak üzere makineler yapmak icap ediyordu, salisen daha fazla bozulan bir takım dakik ve hassas mekanizmaları Sovyet endüstrisi, kadroları ve tezgâhları olmadığı için, yapamıyordu. Fazla düşünmeden Sovyet hükûmeti bu işle Almanyayı vazifelendirdi. Zaten yağma edilmiş Almanların galiplerine büyük hizmette bulunmaları icap ediyordu. Böylece, kimse tarafından daha evvelce nazarı itibara alınmayan yeni bir tip harp tazminatı doğdu.

Fakat iş bununla da bitmedi. Bilindiği gibi Sovyetler Birliği beş yıllık plânlar nelicesinde, hafif endüstriyi kat'iyen

*) Bütün Sovyetler Birliğinde takriben 250.000 otomobil vardır.

kale almadan, kudretli ağır endüstri kurdu. Biz, yüksek maden fırınları, lokomotifler, tanklar, blümingler ve bombardıman uçakları yapmasını öğrendik. Fakat 1946—47 yılına kadar kâfi miktarda adı radyo ahizeleri yapamıyorduk. Biz, muazzam çelik fabrikaları kurduk, fakat 1946—47 yılına kadar ateşe dayanır yüksek kaliteli çelik yapamadık. Bizim uçak cihaz fabrikalarında birinci sınıf tezgâhlar olduğu halde, imal edilen cihazların kalitesi asrı tayyareciliğin talep ettiği kaliteden çok aşağı idi. Biz, "tam sosyalizmi" daha 10 Mart 1939 da *) kurduk, fakat Alman-Sovyet harbi esnasında ne bir tepkili uçak, ne bir radar, ne radyo ile kullanılan bir tek makine, ne uçakların kör iniş sistemi tesisi, ne atom endüstrisi ve ne de başka diğer makineler yapabildik. Biz, 800 yüksek okul kurduk, fakat bu okulların hiç birisinde bugün bile asrı bir laboratuvar mevcut değildir. Biz, büyük bir endüstri devleti haline geldik, fakat hafif sanayide ve dakik teknik şubelerde geride kaldık.

Fakat bununla beraber "tam komünizm kuruluşu" dahiyane plânına göre 1950—52 yıllarında kemiyetten keyfiyete ve istihsal seyrinin otomatikleştirilmesine geçmek lâzımdır. Şunu da göz önünde bulundurmak lâzımdır ki "tam komünizm kuruluşu" nun en mühim sosyal hedefi kafa emeği ile vücut emeği arasındaki farkı yok etmektir. Bunun için de işçi emeği makineye yükletilmeli, insan emeği sırf teşkilâtlandırmağa ve kontrole hasredilmelidir. Fakat, Sovyetler Birliğinin cesim ve karışık bir memleket oluşu nazarı itibara alınca, ne büyük miktarda alet ve otomatik cihaz imal etmek ve bunun için de, ne miktarda fabrikaya ihtiyaç olduğunu tasavvur etmek mümkündür.

Sovyet hükûmeti, bittabi böyle bir endüstri kurmağa çalışmaktadır. Hatta bunun için 1946 yılında hususî bir ba-

kanlık kuruldu. Bu muazzam meselenin halli için laakal 15 yıla ihtiyaç vardır. Halbuki esas plâna göre kitlevî otomatikleştirilme hemen şimdi tatbik edilmeğe başlanmalıydı. Böyle nazik bir vaziyetin içinden nasıl çıkmalı? "Tam komünizm kuruluşu"ndan vaz mı geçmeli? Stalin ve avnesinin cevabı geyet basittir: Almanya, Avusturya, Çekoslovakya ve diğer memleketler Sovyet teknik inkılabı için çalışmaya mecbur edilmelidirler. Almanya harp tazminatı olarak Sovyetler Birliğinin bütün ihtiyacını imal etmek mecburiyetindedir. Almanyanın bütün mütchassıslarından, ilmi araştırmalarından, tecrübelerinden ve sairesinden istifade etmek için alâkadar bakanlığa hudutsuz selâhiyet verilmiştir. Ayrıca ihtiyaç hissedilen Alman alet ve cihazlarının seri halinde ve lüzumlu parçaların ayrı ayrı imali vazifeleri Doğu Almanyaya yükletilmiştir.

1951 sonunda ve 1952 başında, akademi azası Keldiş'in başkanlığındaki Sovyetler Birliği hususi hükümet komisyonu, Sovyetler Birliği ilimler akademisi teknik ilimler şubesinin hassas ve dakik makine sanayii sahasındaki çalışmalarının ağılanacak vaziyette olduğunu ve bu idarenin endüstrinin umumî otomatikleştirilmesi ve mekanikleştirilmesi davasında tamamen hazırlıksız olduğunu tespit etmiştir. Dakik ve hassas aletler sahasında en büyük Sovyet otoritesi akademi azası ve Sovyetler Birliği ilimler akademisi sekreteri Nikolay Bruyeviç'e işten el çektirilmiştir. Sovyetler Birliği telemeknik ve teknik enstitü ileri gelenleri takdir edilmiş ve aleyhlerinde matbuatta neşriyat yapılmıştır. Memleketin her tarafında bir çok ilmi miting ve toplantılar tertip

edilmiş ve yalnız hassas ve dakik makine sanayii sahasındaki ağılanacak vaziyetin ne şekilde düzeltilmek lâzım geldiği hakkında müzakerelerde bulunulmuştur.

Meselenin müstaceliyeti yüzünden bütün nazarlar tekrar Almanya, Avusturya ve Çekoslovakya tarafına çevrilmiş ve harp tazminatı meselesi büyük bir ehemmiyet kesbetmişti.

Nihayet şunu da hatırlamak lâzımdır ki, "tam sosyalizm" ve "muvaffakiyetli komünizm kuruluşu"na rağmen memlekette en mübrem ihtiyaç maddelerinin kıdını vardır. Bunun için Almanyanın harp tazminatı birinci rol oynamaktadır. Daha 1947 yılında Moskova ve diğer şehirlerin mağazaları alman gömlekleri, saatleri, yazı makineleri, kadın çamaşırları, fotoğraf makineleri, kristal kapacak, masa lambaları, elektrik malzemesi, radyo makineleri ve sair ile dolmağa başlamıştı. Alman otomobil fabrikaları harekete geçirildiler ve Sovyet tarihinde ilk defa hususi şahıslar *) Moskviç" yani Alman "Opel" binek otomobillerini almak imkânını buldular.

Ve bütün bu "tam sosyalizm" in neticesi sayılıyor. Kremlin hâkimlerinin bu emtea bolluğundan vaz geçmelerine imkân olmadığı bedihidir. Aksi taktirde zavallı Sovyet vatandaşları tekrar 1945 yılları hayat seviyesine yani sefalet ve emtea açlığına duçar olacaktırlar.

Neticede şunu ayrıca kaydetmek istiyorum ki, Almanyada harp tazminatı olarak 20—30 marka imal edilen adi gömlekler Sovyetler Birliğinde yüzlerce rubleye **) yani on misli fazlasına satılıyordu. Demek ki, harp tazminatı Sovyet inhisarcı devlet emperyalizmi için munzam bir gelir kaynağı teşkil etmiştir ve halen de böyledir. Kremlinin böyle bir zevkten vaz geçmesine imkân var mıdır?

Leninizm-stalinizm, kendisine tâbi vatandaşlarına kapitalizm hakkında sert sosyal-ekonomik kıstasları belletiyordu,

*) Bugün Stalin sosyalizmin kurulduğunu ilan etti.

**) 1947 yılında bir tıp gömleğinin fiyatı 700 ruble, 1951 de ise 270 ruble idi.

belletiyor ve bellececektir. Bana da belletmişlerdi. Ve şimdi ben, Sovyet harp tazminatı sisteminin, imkân nispetinde hakiki isminin, okuduğum bu dersler esasına göre ararken, Sovyetler Birliğinin örnek soyguncu bir emperyalist, halk kitlelerinin esaretçisi, istismarcısı

ve zâlimi haline inkılâp ettiği neticesine vardım. Stalinizm, esarete düşen memlekelerin işçi, köylü, münevver ve tüccar sınıflarının kanını, ter ve göz yaşını döktüren inhisarî devlet emperyalizmidir. Stalinizm, Alman işçi sınıfının en gaddar düşmanıdır.

Tarihimizi bilelim

Yazan: Mirza Bala

Müstakil Azerbaycan Cumhuriyetinin Parlamentosunda "Sosyalistler fraksyonu" (müstakil sosyalistler, sosyal — demokrat "menşevik", sosyal — demokrat "bolşevik" ve ihtilâlcî sosyalistler) âzası olup bu fraksyonu temsilen "Azerbaycan Sulhî Heyet-i Murahhasası" na dahil bir âza sıfatıyla 34 yıldan beri Avrupa'da bulunan ve imzasını mahut "Wiesbaden skandalnamesi" nin altında hayretle gördüğümüz Şeyhulislâmezade Ekber Ağanın, yukarıdaki başlık altında bir yazısını okuduk (bak: Pariste mün-teşir "Azerbaycan" dergisi, Mayıs 1952, sayı: 2). 1918 yılının mayıs ayında, Almanların tazyikiyle Gürcülerin çekilmesi üzerine, dağılan "Maveray-i Kafkasya Konfederasyonu" nın son günlerini hikâye eden ve Azerbaycan istiklâlinin (kendi teşebbüsüyle?) nasıl ilân edildiği anlatılmağa çalışılan bu yazının "Azerbaycan nasıl kuruldu?" adlı ikinci bir başlığı da vardır.

Her şeyden önce, Ekber Ağa, Azerbaycan istiklâlini ilân eden "Millî Şura" hakkında malûmat veriyor, diyor ki:

"Millî Şurada Müsavat, Bitaraf grup, Ehrar, İttihat, Sosyalist — revolüsyoner ve Sosyal — Demokrat partileri temsil edilmekte idi".

Bu malûmat, bir defa — tarihimizi öğrenmek bakımından —, esaslı bir tas-

hihc ve, bilhassa kemiyet ve keyfiyet itibarile, izaha muhtaçtır.

"Millî Şura", Maveray-i Kafkasya "Seym"indeki Azerbaycan siyâsî partilerinin birleşmesinden vücade gelmişti. Bu partiler ise şunlardı: "Müsavat" ve onun listesiyle seçilüp beraber hareket eden "Müstakil demokrat grup" — otuz mebus; müstakil sosyalistlerle ihtilâlcî sosyalistlerin birleşmesinden teşekkül eden "Sosyalist Block" — yedi mebus; o zamanki resmî adı "Rusya'da müslümanlık partisi" olan "İttihat" — üç mebus; "Ehrar" diye bir parti ne Seym'de, ne de Millî Şura'da mevcut değildi; bu parti Bakû'nun kurtuluşundan sonra davet edilen Parlamentoda görülmektedir; Seym'de bir de Rusya sosyal — demokrat partisi Maveray-i Kafkasya şubesi yanındaki "Müslüman grubu — Himmet" vardı ki dört mebusa malikti. Bu kırkdört mebustan kırkı, "Müslüman fraksyonu" adı ile bir birlik yaratmışlardı. Azerbaycanın müşterek millî davaları bu müşterek fraksyonda görüşülüyordu. Ekber Ağa'nın da dahil bulunduğu "Himmet" bu fraksyona girmemiştir. "Himmet", kahir ekseriyetin Gürcülerde olan "Sosyal — demokrat fraksyonuna" dahildi. "Himmet" in öteki sosyalistlerle birleşmesi, 7 Aralık 1918 de açılan Azerbaycan Parlamentosunda vaki olmuştu. "Seym" devrinde "Himmet"

Rusya demokrasisine hulus çekiyor ve bu noktadan hareket ederek Kafkasyanın Rusyadan ayrılmasına muhalefet ediyordu.

Bugünkü durum ile o zamanki durum arasında yapılacak bir mukayese Ekber Ağa'nın Wiesbaden'de "Rus demokratları ile" konuşmaya başlaması'nın sebeplerini de izah eder.

O zamanki Rusya imparatorluğu çökmüş. Yakın Şarkta siyasi muvazene Türklük lehinde olarak değişmişti. "Müsavat" bu durumdan azami istifade etmek fırsatını kaçırmamak istiyordu. O zaman Rusya demokrasisine hulus çek-enler "Müsavat" in bu gayretlerine "pantürkizm" adını vermekte idiler. Bugün kuvvetli bir Türkiye demokrasi dünyasının Sovyetlere karşı bir kalesini teşkil etmektedir. Rus demokratlarını bu vaziyet cidden endişeye düşürmüştür. Kerenski, daha ikinci dünya savaşından evvelki yıllarda, Türkiye Milletler Cemiyetine girdiği zaman, bu endişesini meydana vurmuş ve Dni gazetesinde ve Zorevand'ın "Panturanizm ve Türkiye" eserinde "Kafkasya Konfederasyonu" fikrinin Türkiyenin emriyle yapıldığını iddia ediyordu.

Ekber Ağada onlarla hemzeban olarak diyor ki: "Müsavat partisi Türklük propagandası tutmuş, Kafkasya müslümanlarını parça parça ediyor. Büyük kuvvetlerimizi bu tarihi günde dağıtıyor. Onun için biz sosyalistler yalnız bir Kafkasya taraftarı olup, ayrıca bir Azerbaycan aleyhinde idik..."

"Himmet"i daima diğer sosyalistlerden tefrik ederek, aşağıda bu bahse rücu edeceğiz. Şimdilik Ekber Ağa'nın malûm mehafile hoş görünmek için yazdığı aşağıdaki satırları dikkatle okuyalım:

"Müsavat partisi merkez komitesi azalarından Mehmet Hasan Hacinski'nin bir beyannamesi, Millî Şura'da al-

mosteri daha da kızdırdı. Bize istiklâliyet lâzım değil, dedi. Biz Müsavat — Ademi merkezîyet fırkasıyız, yâni federalist bir fırkayız, dedi, binaenaleyh Türkiye ile birlikte federatif surette birleşmeliyiz. Bizim kendi hükümetimiz olabilir, ama, harbiye, maliye ve hariciye vekilleri Türk devletinin elinde olmalıdır."

Meğerse "Müsavat"ın bu "Türk" cûlûgünü Ekber Ağa yenmiş ve nihayet Azerbaycanı istiklâle kavuşturmuştu."

"Türk"ü daima "Osmanlı devleti" ve "Türkiye" manasında kullanan Ekber Ağa, Azerbaycanlıların da milliyet itibarıyla Türk olduklarının farkında değildir. Türk Azerbaycanın bağrında doğan ve Azerbaycan istiklâl bayrağını ilk kaldırmış olan "Müsavat" partisi daha Nisan 1917'de Bakû'de ve aynı yılın 20 Mayıs ayında Moskovada toplanan Türk illeri kurultaylarında, sağdan ve soldan hücumlara maruz kalmıştı. "Müsavat" partisinin Azerbaycan, Türkistan, Şimali-Kafkasya, Başkurdistan ve diğer Türk illeri için talep ettiği ve kabul ettirmeye muvaffak olduğu "Millî Devlet" tezini, sağdakiler "Müslüman vahdeti" için muzır, soldakiler ise "Rusya demokrasisine" ihanet telâkki ediyorlardı. Onları "büyük ve parçalanmaz Rusyacılar" da desteklemekte idiler. 1918 yılının 30—31 martında Bakû'de 18000 günahsız Türkü keserek hâkimiyeti ellerine alan kızıl çeteler, "Acık Söz" malbaası ile "Müsavat" bürosunu ateşe verdikleri zaman: "Türkiyenin Bakû cephesini yıktık", demislerdi. Halbuki o zaman Rus orduları Erzincanda duruyordu ve bütün Doğu Anadolu rus istilâsı altında idi.

Bir Türk millî partisi ve tabii olarak türkçü olan "Müsavat", Hazer denizi çevresindeki Türklerle birleşmeyi bile müşkül bir mesele telâkki ettiği halde, Türkiye ile nasıl birleşebilirdi? Bu parti, geopolitik durumdan doğan siyasi realiteyi göz önünde tutarak Azerbaycan

istiklâlciliği ve Kafkasya konfederasyonu tezini müdafaa ederken, "büyük ve parçalanmaz Rusya" taraftarları bugünkü yaygarayı tutturmuşlardı. Bugün Ekber Ağa'nın aynı nakaratı tekrarlaması cidden acı ve üzücü bir hâdisedir. Fakat bundan daha acı ve üzücü olan hâdise Ekber Ağa'nın Wiesbaden'de "Rusya demokrasisi" cephesine iltihak etmiş olması ve bize, "maziyi unutmayı" tavsiye eden Ruslara sevgi ve sempati beslemeyi münasip görmesidir. (Bu hususta aynı "Azerbaycan" dergisinin birinci sayısına bakılsın). Kızıl rus emperyalistleri bugün dahilde zaten milli mazimizi unutturmaya çalışıyorlar. Ekber Ağa'nın yeni müttelikleri de aynı şeyi tekrarlamaktadırlar.

Yukarıda biz "Himmet" partisinin Seym'de Azerbaycan fraksyonundan tamamiyle ayrı çalıştığına işaret etmiştik. Karşımızda Maveray-i Kafkasya Seym'inin stenografisi, Gürcüstan hükümeti tarafından 1919 da Tifliste neşrolunan rusça "Maveray-i Kafkasya ile Gürcüstanın harici siyasetine ait vesikalar ve materyaller" ve Seym'deki Azerbaycan fraksyonu ile Milli Şura'nın mazbataları duruyor (bak: İstiklâl" dergisi, hususi nüsha, Bakû 1919). Bu ilk kaynaklardan şu malûmatı öğreniyoruz:

Seym'in 15 Şubat 1918 tarihinde açılan ilk içtimasında "Müsavat", "İttihat" ve "Sosyalist Blok" ın birer deklârasyonları vardır. Bu deklârasyonlara göre, "Müsavat" Azerbaycanlı, "İttihat" — "genis medenî muhtariyetli Rusya taraftarı", "Blok" ise — "milletlere medenî muhtariyet" esası üzerine müttehit Maveray-i Kafkasya hükümeti taraftarıdır.

"Himmet" den ses ve seda yoktur. Onun fikirlerini "Rusya demokrasisine sadık kalan" sosyal-demokrat fraksyonu temsil ediyordu.

"Müsavat" ve Müstakil demokratların, "İttihat" ve "Blok", 12 Mart 1918 tarihli müşterek toplantılarında kabul

ettikleri bir karar ile, Maveray-i Kafkasya istiklâlinin ilân edilmesini ısrarla talep ediyorlar.

"Himmet" meydana yoktur.

Brest-Litovsk muahedesine göre Batum, Ardahan ve Kars sancaklarının Türkiyeye iadesi meselesi üzerine çıkan ihtilâl esnasında, Seym'in Gürcü ve Ermeni fraksyonları Türkiyeye harbe karar verirken (31 Mart 1918), yukarıda adları yazılı Azerbaycan siyasi partileri bu harp kararını protesto ediyor ve hükümetten çekiliyorlar.

"Himmet" bu esnada harbe karar veren fraksyonlarla beraberdir.

Aynı tarihte Bakû'de yapılan katliâm-dan sonra Gence üzerine yürüyen kızıl cetelere karşı askerî kuvvet göndermeyen Maveray-i Kafkasya hükümetinin pozisyonunu müzakere eden Azerbaycan siyasi partileri 6 ve 7 nisan tarihli toplantılarında "Himmet" partisi hakkında "tel'in kararı" kabul etmişlerdir. Ve "Himmet" in hareket tarzı milli mevcudiyetimiz için muzır ilân edilmiştir (bak: "İstiklâl", sahife 63). Aynı toplantıda "Müsavat" partisinin teklifi üzerine şu karar alınmıştır:

"Seym'in müslüman fraksyonları, Maveray-i Kafkasya istiklâlinin ilânını ısrarla talep ederler. Eğer diğer partiler bu mesele taraftarı olmazlarsa, biz Azerbaycan istiklâlinin ilân edilmesi meselesini müzakereye mecbur kalacağız" ("İstiklâl", sahife 67). Nihayet Seym'in 9 Nisan 1918 tarihli toplantısı geliyor. Maveray-i Kafkasya'nın istiklâli ilân edilen bu toplantı hakkında yukarıdaki kaynaklarda geniş malûmat vardır. Aynı kaynaklarda istiklâl tezini müdafaa eden Resulzade Mehmed Emin Beyin mufassal bir nutku mevcuttur. Bütün bu hakikatler meydana iken Ekber Ağa iddia ediyor ki:

"Mesele. (Maveray-i Kafkasvanın inhilâli meselesi) öyle karışık bir durum almıştı ki, müsavatçılar ne yapacaklar-

ını şaşırarak affalayup durdular. Sağa-sola bakan bu zatlardan (Türkiyeden yardım beklediklerine işaretler-M.) bir teşebbüs beklemek mümkün değildi. Biz sosyalistler Azerbaycan Milli Şurası'nın istiklâliyet ilân etmesini istedik".

Halbuki Maveray-i Kafkasya konfederasyonunun, Almanların tazyiki altında, inhilâle doğru gittiği daha önceden, Azerbaycan siyasi partilerine malûmdur. Bu itibarla ki Türkiye ile yapılan ayrı müzakerat bir muahede ile neticelenmiş ve Azerbaycan namına "Millî Şura reisi Resulzade Mehmed Emin ve Hariciye nazırı Mehmed Hasan beyler tarafından imzalanan" bu muahede bize Türkiyenin askeri yardımını temin etmişti (bu hususta bak: "İstiklâl", aynı nüsha, Millî Şura'nın 17 Haziran tarihli toplantısının mazbatası; kaymakam Rüştü, **Büyük harple Bakû yollarında**, Türkiye Büyük Erkânıharbiyesi neşriyatından, İstanbul 1934 — 93 sayılı "Askerî mecmua" nın 34 sayılı tarih kısmı).

Türkiyenin bu askeri yardımı sayesinde Genceye kadar yaklaşmış olan kızıl çeteler Hazere döküldü ve Azerbaycanla bütün Kafkasya milletleri hakiki istiklâllerine kavuştular. Bu askeri yar-

dım olmasaydı istiklâl ilânı birer beyan-nameden ibaret olarak kalacak ve Kafkasya milletleri "istiklâl devrini" yaşamadan Sovyet esaretine gireceklerdi.

1920 yılının 27 nisanında Bakû'ye giren kızılordu başkumandanı: "Müsavatçılar bizi iki yıl şarktan uzaklaştırdılar" demişti. Ve istiklâlin daha ilk günlerinde kızılara iltihak eden "Himmet" çiler, "Müsavat"ı Türk ordusunu davet etmiş olmakla itham etmişlerdir.

Dikkate şayandır ki, Wiesbaden skandalından sonra "Moskova üzerinden" yurda dönmeğe karar vermiş olan Ekber Ağa "Müsavat" partisini türkçülükle itham ediyor ve bu türkçülüğü istiklâlciliğe mugayir buluyor.

Onlar Kafkasya'nın mukadderatını Rus milletinin mukadderatıyla birleştirmeğe çalışıyorlar.

Bizim yolumuz ise aynadır.

Kafkasyanın bir rus üssü halinden çıkmasını, Rusya ile Yakın Şark arasında hür ve müstakil bir devlet (hail bir devlet) olmasını arzu eden hürriyet ve demokrasi dünyasıyla beraberiz.

Yakın istikbal kimin haklı olduğunu gösterecektir.

Kerenskiler de mutlak itaat talep ediyorlar

Yazan: Tarion Tulabeg

Dönek "Svobodny Kavkaz" ile "Azerbaycan" dergileri etrafında birleşen Kafkasya Quislingleri hamilerine — Kerenskiler, Melgunovlara, Nikolayevskilere ve diğerlerine — her suretle hizmet etmeğe çalışıyorlar. Bunlarla işbirliği yapan ve Şimali-Kafkasya aslınu rus Bogdanov ismile maskeleyen bir korkak da, New-York'ta çıkan "Novoye Rusko-

ye Slovo" gazetesi sahifelerinde, Ruslara dalkavukluk etmektedir.

Bütün bu baylar, patronlarının iradesine tâbi olarak, Kafkasyalıları rus tarafına geçmeleri için kandırmağa uğraşıyorlar. Bunlar, bu gayretlerinde, başta mazimizi ve gayri-rus milletlerin çile çekmekte oldukları, halihazırdaki Sovyetler Birliğinin hakiki vaziyetini tahrif

ederek, her türlü iğrenç çarelere başvurmadan geri kalmıyorlar. Bunların Rus emperyalizmine karşı aldıkları vaziyet çok karakteristiktir. Rusya imparatorluğu bütünlüğünü müdafaa eden efendilerinin tezlerini bilhassa ve tamamı tamamına tekrar edüp duruyorlar.

Quislinglerin iddiasına göre, rus emperyalizmi diye bir şey mevcut değildi ve halen de yoktur. Binaenaleyh, gayri-rus milletler hiç bir suretle bu emperyalizmin kurbanları olmayup, kendi kabahatleri yüzünden ızdırıp çekmektedirler. Komünizmin zaferinde Rus milleti kadar, gayri-rus milletler de kabahatlidirler. O zamana kadar ise, Rus imparatorluğunda her şey yolunda idi ve bu milletlerin hiç bir şeyden şikâyet etmeleri mevzubahis değildi. Çar imparatorluğunda milletlerarası sükunet, saadet ve refah vardı ve gayri-rus milletler kendi efendileriyle tam bir ahenk içinde devletin inkişafı ve genişlemesi için çalışıyorlardı.

Böylelikle, Quislingler eski Rusyada gayri-rusların takibata uğramadıklarına, ırkî, millî ve dinî hiç bir ayrılığın gözetilmediğine dair bizi inandırmaya çalışıyorlar. Fakat, böyle söyledikleri zaman rus patronlarının mutlak iradesiyle hareket eden ve hükümetin emperyalist — ruslaştırma politikası mecrasında itaat ile yürüyen kimseler için mevzubahis olduğunu ilâve etmiyorlar.

Dönekler, bir takım isimler ileri sürerek "olaylar" zikrederek, "müspet misallerle" bizi ikna etmeye çalışıyorlar ve bu meyanda aslen Kafkasya müslümanlarından olan ve Çarlık devrinde büyük rütbeler kazanan, general Aliyev ile general Mehmandarov'ın isimlerini ileri sürüyorlar. Fakat Quislingler, bu sadık generallerin dahi, kanunun ayırdından olan devlet memurları ve bilhassa katoliklerle müslümanlar hakkında derpis ettiği bir takım tahditlere maruz kaldıklarını sükûtle geçiyorlar. Bun-

dan başka, çarlık rejiminde muvaffakiyetle memuriyette yükselen gayri-rusların, hükümetin itaatlı hizmetkârları olduklarını da söylemiyorlar.

Bütün çarlık istilâ tarihi boyunca emperyalist kışkıracı düşen yabancılardan mutlak itaat ve çok milletli imparatorluk ahalisinin daima maruz kaldığı zorla ruslaştırma siyasetine katlanmaları talep ediliyordu. Rusyanın müstemleke idaresine boyun eğenler ve millî hususiyetleriyle halklarının maddî ve manevî varlıklarını müdafaa etmeyi uysallıkla reddeden kimseler, ayrı ırk ve dinden oldukları halde, hayat ve memuriyet yolunda ilerlemeyi ümit edebilirlerdi.

Meselâ: Çarlık rejiminde memuriyette bulunan Şimali-Kafkasyalı veya her hangi bir gayri-rus general, şu veya bu şekilde memleketinin sömürülmesine ve ruslaştırılmasına mani olmağa kalkıştığı dakikada memuriyetine son verilirdi. Eğer general inat ederek bu yolda çalışmaya devam etseydi, o zaman, hiç bir devlet memuriyeti ile alakası olamayan kimselere tatbik edilen cezalara çarptırıldı. (Aynı hal, bütün verimli ömrünü sürgünlerde geçiren meşhur Şimali-Kafkasyalı şair Kosta Hetaçgati'nin başından geçmiştir.) Eğer general Aliyev ile general Mehmandarov Şimali-Kafkasya ve Azerbaycanda Rus hükümetinin top-rak yağma politikasını ve oraya rus köylülerinin iskânını protesto etselerdi, eğer zorla Türkiyeye göç ettirilen Şimali-Kafkasyalıların memleketlerine dönmelerini ve yahut Kafkasyada millî okullar açılmasını talep etselerdi, hiç bir zaman general olamazlardı. Millî bir tonluluğa mensup şuurlu bir insanın millî faaliyetini gayet tabii addedilmesi lâzım gelirken, bu gibiler derhal suçlu sayılır ve kanun insafsızca yakalarına yapışırdı.

Sovyetler Birliği halklarının tabii inkişafına yalnız bolşevizmin engel olduğunu telâkki eden Quislingler, gayri-rus

halklar için bolşevizmin en mahvedici vasfını belirtmek istemiyorlar. Hiç bir Quisling neşriyatında, Quisling önderlerinin ortaya attıkları hiç bir "hakikatta", asıl mühim hakikatı bulmak mümkün değildir. O da şudur ki, bolşevizm çar emperyalizm ananelerini benimsemek şöyle dursun, fakat aynı zamanda bu ananeleri fevkalâde inkişaf ettirerek, gerek istilâ ile imha ve gerekse halkları ruslaştırma politikasında doğrudan doğruya çarlık politikasını devam ettirmektedir.

Menedilen bu hakikatı Quislingler cesaret edüp ağızlarına alamıyorlar. Çar memur ve generalleri bu hakikatten nasıl bahsedemiyordılarsa, Quislinglerin de, tıpkı onlar gibi, bu mevzuu dokunmaları yasak edilmiştir. Kerenski ile Melgunovların ve Wiesbaden harekâtının kahramanlarıyla müteşebbislerinin emirlerine riayet etmek mecburiyetinde bulunan Quislinglerin iddiasına göre, Rus halkı da dahil, bütün Sovyetler Birliği halkları, müsavî şekilde, komünist rejiminin ağır yükü altında eziliyorlar. Bu ağır yükün tesiriyle eskiden mevcut olan "ufak tefek anlaşmazlıklar" tamamen ortadan kalkmıştır. Ve nihayet, bütün Sovyetler Birliği halklarının yegâne arzusu, Rus halkı ile dostane bir birlik halinde, Stalin rejimini yıkmak ve Wiesbaden reçetesine göre "demokratik" bir idare kurmaktır.

Bu emirlerden inhiraf etmeğe imkân olmadığını tekrar ediyoruz. Quislingler Sovyetler Birliği hakkında da doğruyu söylemek hakkına malikdeğillerdir. Bizim için de, onlar için de tamamen açık ve sarıh olan bir mütearifeyi açıkça ilân edemiyorlar. Kerenskilerden, Melgunovlardan ve büyük Rusya taraftarı hamilerinden çekinen Quislinglerin, Sovyetler Birliğigayrı rus memleketlerinde rus işgali kaldırıldığı ve rus memurlarıyla bu memleketlere iskân edilen rus mujikleri çekilip gittikleri dakikada, otomatik

olarak, bu memleketlerde Sovyet idaresinin kalkacağını, komünist rejiminin tasfiye edileceğini ve milli istiklâllerin tekrar kurulacağını açıkça söylemeğe cesaretleri yoktur.

Quislinglerin büyük Rusya taraftarı patronları tarafından maruz kaldıkları tazyik hakkında bir fikir edinebilmek için, Stalin rejiminde mükemmel bir mevkiye sahip bulunduğu halde, gönüllü olarak 1948 yılında Garbe iltica eden ve muhacir çevrelerinin gayet iyi tanıdığı albay Tokayev'in başından geçen hâdise zikre değer.

Albay Tokayev aslen Şimalî Kafkas-yalı Osetin olup, hürriyeti seçtikten sonra, hiç bir teşekküle iltihak etmemekle beraber hemen hemen bütün rus muhacir matbuatında ("Çasovoy" ile "Ruskaya Mysl" den "Sosyalistiçeskiy Vestnik"e kadar) ve Avrupa, Amerika gazete ve mecmualarında Sovyet gerçekliğinin iç-yüzünü geniş bir şekilde açıklamaya başladı.

Evvelâ, rus emigrasyonu albay Tokayevi büyük bir hayranlıkla kabul etti. Muhacir rus matbuatı sahifelerinde de onun hakkında medhiyeler dolu yazılar nesredilerek, Sovyet meselerinde onun selâhiyet sahibi, ehli vukuf ve bilgiç olduğu kabul edildi.

Fakat, albay Tokayev yasak mevzuu — Sovyetler Birliği milletleri münasebatı mevzuuna — temas eder etmez kızılca kıyamet koptu ve bu mevzu büyük Rusya şovenistlerinin hücumu geçmelerine bir isaret teşkil etti.

Muhacir rus matbuatı derhal edasını değiştirdi ve gazete ile dergi sahifelerinde evvelce yazılan methiyeler yerine, küfürnameler, iftiralar neşretmeğe başladı. Faşist-solidaristlerin organı "Posev", "Tokayev'in tamamile düşmanların safında yer aldığını" bildirdi. New York'ta çıkan mürteci-sovenist "Novoye Ruskoye Slovo" da Tokayev'in "rus aleyhdarı koyu milliyetçi" olduğunu ilân etti.

Hiç bir yerde ve hiç bir zaman Rus halkı aleyhinde tek bir kelime bile sarfetmemiş bulunan Tokayevin yegâne kahahatı, Kerenski ve Melgunovların Quislingi olmak istemeyişidir.

Kerenski ve Melgunovlara, onların fikirlerini tekrar eden, nysal kimseler lâzımdır. Onlar da, çar rejiminin usaklarından, bugünkü Sovyet rejiminin de teb'alarından talep ettikleri mutlak itaat ve milli benliğin reddini talep ediyorlar. Onlara böyle kimseler lâzımdır ki, onlar

gibi, Sovyetler Birliğinde hiç bir milliyet meselesi, hiç bir milletlerarası anlaşmazlık olmadığını ve gayrı rus halklar rahatça "Rusyalılara" veya bolşevik tabiriyle "Sovyet halkına" inkılâp ederken, gayrı rus Stalin rejimine karşı müsterek nefrette gayrı rus halklar Rus halkıyla müheyyiç bir birlik teşkil ettiklerini nysallıkla tekrar etsinler.

Bu işi de, onlar için, Avtorhanovlar, Fetalibeyliler ve "Bogdanovlar" yapıyorlar.

Azerbaycan'da fikir hareketleri

Yazan: Süleyman Tekiner

II

19 uncu yüzyılın başlangıcında vâki Rus istilâsını müteakip Azerbaycanın içtimai iktisadi münasebetlerinde esaslı değişiklikler intaç ettiren hâdiselere şahit oluyoruz.

Küçük hanlıkların kaldırılarak Rus istibdat ve hâkimiyetini memleketin kanun vericisi yapmak yolu ile merkeziyetçi bir idarenin tesisi ve Rus tavassutu ile Garbî Avrupa içtimai iktisadi münasebetleri ve hayat zihniyeti ile temas etme keyfiyeti, onsuz da sarsılmağa yüz tutmuş olan Orta Çağ hayat tarzı ve zihniyetine ağır darbeler vurdu. Kendisine sadık bendeler temin etmek maksadile verimli topraklardan asilzadeler zümresine büyük bağışlar yapmak, Rus köylülerini mümbit sahalara yerleştirmek ve Hristiyan ahaliye bir sıra imtiyazlar tanımak yolu ile Rus idaresi Azeri Türklüğünü maddi ve mânevî bir baskı altında bulunduruyordu. Öte taraftan, memleketi kolaylıkla askeri işgal altında bulundurarak, iktisadi kaynaklarını hakikile sömürmeyi hedef tutan bir sıra ic-

raatlarla de Azerbaycandaki yeni gelişmelerde istemiyerekten âmil oluyordu.

Merkeziyetçi bir idarenin tabii bir vasfı telâkki edilen vahit para, çeki - ölçü sisteminin kabulü, demir yolları ve limanların tesisi, mâden ocakları ve işletmelerinin açılması civar kasabalarında nüfusun çoğalması ve yeni kasabaların vücuda getirilmesi - bütün bunlar, Azeri Türkü'nün Garp medeniyet ve hayat şartları ile temas etmesini sağlıyacaktı.

Avrupa içtimai münasebetleri Azerbaycana ilk defa emtia şeklinde tahvil olmuştu. Rusya tarikile Azerbaycana giren Avrupa fabrikaları mamulâtı, yiyecek, giyim ve süs eşyaları, yeni hayat şartları içinde gelişmede olan şehir ve kasabalardan başka köylere kadar bile götürülerek içtimai hayatta bir kaynaşma vuku buluyordu.

Öte taraftan küçük mezhepler ve tarikatlar şeklinde hurafatla dolu akideler mevhumat ile Azerbaycanda yaşamakta olan İran medeniyeti de, Avrupa içtimai

münasebetlerinin memlekete girmesile hayli sarsılmış, fakat hâlâ tesirini kaybetmemişti.

Rus tavassutu ile Garple yapılan bu temastan neticesinde, önce aristokrasi ve büjuvazi zümrelerde tedricen hâkim olmaya başlayan yeni dünya görüşü, gitlikçe geniş halk kütleleri arasında da yayılıyordu. Fakat halk kütleleri arasında henüz kuvvetli tesirlerini kaybetmemiş olan eski ideoloji mümessilleri bulunan ruhaniler, manevi nüfus ve mevkilerini, dolayısıyla da maddi menfaatlerini muhafaza edebilmek için bütün bu yenilik hareketlerine karşı koymak azminde idiler.

İşte, Azeri Türkü'nün kendisiyle haklı olarak öğündüğü büyük dramaturg, edip, şair ve mütefekkir Mirza Fethali Ahundzade, bu büyük milli dâvanın alemdarı olarak tarihi vazifesini yapmakta tam muvaffak olabilmişti. Yalnız milli medenî kalkınma yoluyla hürriyete kavuşmanın sağlanacağına kani bulunan bu büyük mütefekkir, milli lisanla halka hitap ederek devrin bütün geriliklerini şiddetle tenkit etmek ve halkı medenileşmeye davet etmekle, imha edilmek tehlikesi geçiren Milli Varlığı korumanın da mümkün olacağına kuvvetle inanıyordu.

Aynı zamanda yeni Azeri edebiyatının da kurucusu olarak tanınan Mirza Fethali, meşhur komedileri ve "Yusuf Şah" hikayesile o zamanki Azeri muhitinde hâkim zihniyet, hukuk şekilleri, din hurafatı, cehalet maarifsizlik, bir sözle içtimai bünyenin bütün çürüklüklerini büyük meharetle teşrih ederek şiddetli tenkidlerle bu gerilikleri yıkmaya çalışıyor, ve bunda da tamamen muvaffak oluyordu.

Millî kalkınmaya bir mâni teşkil eden kuruluş ve zihniyeti iltis ettirmek için, halkı ondan uzaklaştırarak, arzu

edilen medenileşmeye - garplaşmaya doğru istikametlendirmek gerekiyordu ki, bu da cemiyetin cehalet ve taassup gibi içtimai hastalıklarını tam çıplaklığı ile halka teşrih etmek yolu ile, muasırlaşmaya mâluf bu fikir hareketine halkın teveccüh ve iştirakini sağlamakla mümkün oluyordu.

Mirza Fethali'nin bu garplaşma ve medenileşme faaliyetleri yalnız Azeri muhitine münhasır bir hâdise olmayıp, bütün Şark İslam âlemini de yakından ilgilendirmiştir. Büyük mütefekkir'in felsefi fikirlerinin mündemiç bulunduğu meşhur "Kemal üd Devle" mektupları ile terviç ettiği istibdat aleyhtarlığı, parlamento hürriyet rejimi fikri ve nihayet garp kültürünü kolaylıkla benimseyebilmenin başlıca âmillerinden birisi olarak kabul ettiği, Latin alfabesinin Şark İslam âleminde kabul edilmesi uğruna şart ettiği değerli mesaisi, bu fikri teyid edecek mahiyettedir.

Azerbaycan Fikir Hayatında Mirza Fethali ile başlayan bu teceddüd ruhu, Azeri hayat ve cemiyetinin terakkisile de kuvvet bularak gün geçtikçe kendi simasını katıleştiriyordu. Mirza Fethali faaliyetinden 25—30 sene kadar kısa bir zaman sonra, artık cemiyet kuvvetlerinin müteakıl münasebetleri eski halinde değildi. Şimdi, artık Azeri Milli kuvvetleri her sahada önemli âmil olmuştur. Bununla da maarife olan ihtiyaç artıyor, yeni zaruretler doğuyor ve yıkılmak üzere bulunan Orta Çağ zihniyeti yerine, yeni Milli bir zihniyetin hâkim olması ihtiyacı açıkça seziliyordu.

Mirza Fethali faaliyetile, sarsılarak, mütefessih ruhile meydana çıkmış eski zihniyetlerin yerine kaim olacak, sağlam esaslara müstenit yeni zihniyetler için cemiyeti şimdi hazırlamak ve teşkilâtlandırmak zarureti var idi.

İşte, bu ihtiyaçlar idi ki, 1875 inci yılda ilk Azeri gazetesinin intişarına

sebebe oldu. İstenilen gayeye erişmek için bu; en lüzumlu ve makbul bir vasıta idi. Bundan başka yeni tesis edilmeye başlamış olan yeni Usul mekteplerinin de bu işte büyük rolü olmuştur. İşte, bunun içindir ki, Milli gayeler yolunda gelişmede ve muasırlaşmada olan Azeri cemiyet hayatında bu iki yeni cereyan, yani gazetecilik ile Yeni Usul Mektebi cereyanı, arasında bir tesanüt ve emek-taşlık temin edilebilmiştir. Yeni Usul Mektebi müessisi olan büyük muallim ve şair Seyyid Azim Şirvani'nin "Ekin-ci" gazetesine faal iştiraki zarureti de bundan neş'el ediyordu.

4 Ağustos 1875 de Azeri Türkünün tarihinde çok büyük önemi haiz bir inkılâp vukulmuştur. Bu gün ilk milli gazetesine sahip olan Azeri Türkü, artık millet olarak istikbaldeki istiklâlini mutlak bir teminat altına alıyordu.

Azeri matbuatının kurucusu olarak Azeri Türkü hatırasında ebediyen yaşayacak olan büyük milliyetperver Hasan Bey Zerdabi, bu büyük inkılâbın âlem-darlığını yapmıştı. Zerdabi, ilk olarak Rus Çarizminin Azeri Türküne tatbik ettiği ruslaştırma siyaseti cihazlarını sezmiş ve bu yolda Çarizmin elde edeceği müsbet neticeleri tahmin etmişti. Milli hırstan uzak, medeniyete lakayıt ve cehalet perdesi altında kalmanın, Rus siyasetinin ana hatlarını teşkil ettiğini büyük bir hassasiyetle sezen Zerdabi, tesis ettiği matbuatla milleti hak ve hukuk dâvasına iştirak ettirmeye çalış-mıştır.

Milletinin yalnız medeniyet sayesinde "Komşularının" esaretinden kurtulacağına kani bulunduğu içindir ki, Hasan Bey Zerdabi, "Ekinci" gazetesini tesis etmeden önce asrî usulde mektepler açmağa, tiyatrolar ve hayır cemiyetleri kurmaya teşebbüs etmişse de, maalesef, muhitin alâkasızlığı yüzünden bu teşebbüslerinde muvaffak olmamıştır. "Her kesi çağırıyorum gelmiyor, gösteriyorum

görmüyor, diyorum işitmiyor" diye mü-teessir olan Zerdabi, "Kâğıt üzerine yazılmış doğru sözlerin" mutlaka müessir olacağına inandığı içindir ki, gazete tesisi kararına varıyor. Fakat müstebit Çar idaresinin müsaadesini elde etmek te pek kolay olmuyor. Bunun için de, kendisinin bir ziraat mütehassısı olduğunu ileri sürerek mesleki bir gazete neşredebileceğini temin etmek yolu ile res-mî makamların müsaadesini elde ediyor.

Zerdabi, gazetenin ilk sayılarında münevver zümreye hitaben neşrettiği yazıda şöyle diyordu: "İsteyerseniz Türk Milleti yaşasın, ileri gitsin, ilim ve medeniyeti olsun ona dil verin. Türkler öz dillerini iliriptirler, sizin sözlerinizi on-lar anlamırlar. Onların dilini tapınız veriniz, onlar yaşayabilsinler."

Dil unsurunu medenî inkışafın başlıca bir âmili olarak kabuleden Zerdabi buna büyük önem vererek, tedrisatın ana dilinde yapılmasını ve garp medeniyetinin Türkçe öğrenilmesini talebediyordu.

İmin, yalnız Türkçe öğrenildiği takdirde faydalı olacağına kani bulunan Zerdabi, bunu milli mevcudiyetin de esas şartı olarak kabul ediyordu. Zerdabi'nin Ana dil bahsinde gösterdiği bu hassasiyet her türlü kozmopolitizm gibi Rus ve Pars medenî tesirlerine karşı da Azeri Türkünü korumayı ve onu, müstakil milli varlık olarak yaşatabilmeyi istihdaf ediyordu. "Ekinci" gazetesinin 26 Eylül 1876 tarihli sayısında, bütün Türklerin tek bir edebî dil etrafında toplanabilmesini sağlamak qayesiyle mahalli lehçelerin birleştirilmesi lüzumu üzerinde durmakla da, Türk Birliği davasını ele almış bulunuyordu.

Büyük fedakârlıklar pahasına neşrine muvaffak olunmuş "Ekinci" gazetesi 3 yıl yaşadıktan sonralı 1877 senesinde Türk-Rus harbinin başlamasıyla kapatılmıştır. "Ekinci", yalnız 55 inci sayısına kadar çıkabilmiştir.

Rus baskısı, ne Zerdabi tarafından tesis edilmiş Azeri matbuat hareketini, ne de büyük milliyetperverin şahsi faaliyetini durduramadı. Gazetesi kapatıldıktan sonra Yeni Usul Mektepleri tesis etmek yolunda faaliyete geçen Zerdabi hatta bir aralık ünas mektebi de tesis etmeğe teşebbüs etmiştir. Fakat o zamanki Rus idarecilerinin, "Yedi başlı bir dev heykel" diye tavsif ettikleri İslam'ın erkeklerinden başka kadınlarının de tahsil görmesinin Rus istibdadı için büyük tehlike arz edeceğinden korkularak bu teşebbüsü önlenilmiştir.

1891 den itibaren Unsüzade kardeşler tarafından Tifliste neşredilen "Ziya", "Ziya-i-Kafkas", ve "Keşkül" gazetelelerini de kaydetmeliyiz. Azeri Türkünün istiklâliyetini hazırlamakta büyük hizmetleri olmuş matbuat bahsine tekrar ileride temas edeceğiz.

İlk Azeri Milli Tarih eserinin yazılması ile Milli Tarihçiliğin teessüs etmesi de gene bu teceddüt devrinin eseridir. Yazmış olduğu "Gülistan-i-İram" adlı tarih eseri ile Abbas Kulu Ağa Bakûhanlı Kutsi, Milli Azeri tarihçiliğinin esasını koymuştur.

Gülistani - İrem'den başka Kutsi'nin "Riyaz - ül - Kudsi", "Kanun - i - Kudsi", "Keşf-ül-Garaib", "Ayn-ül-Nizam", "Tehzib-ül-Ahlâk" ve saire bir çok ilmi ve felsefi eserleri vardır. Kudsi'nin mühim eserlerinden birisi de, onun felsefi, pedagoji ve terbiyevî fikirlerini ihtiva eden "Nasihatname" sidir. 102 kadar hâkimane nasihatleri muhtevî bu eser, "Allahın yardımı ile bu kitap, çocuklarımızın tâlim ve terbiyesinde çok faydalı olur,, mukaddemesile başlıyor. Kudsi, yalnız tâlim ve terbiye yolu ile cemiyetin islâh edilerek yüksek vazifesini yapabilecek bir hale getirileceğine kani bulunuyor, bunun için her şeyden önce genç neslin terbiyesine büyük önem veriyordu. Kudsi, eserinin bir yerinde Çocuklara hita-

ben şöyle diyor: "Azizim sen insansın, Allah seni her şeyden üstün yaratmıştır. Hayvanlar güç ve büyüklüklerine rağmen, sana karşı acizdirler. Bu, her işin yolunu, usulünü bilmen sayesinde. Bunun için ilim öğrenmek ve iyi insan olmak lazımdır. İyi ile kötüyü tetkik ve tecrübede tesbit edebilmiş kimselerin sözleri, bizce nasihat olarak kabul edilmelidir." (Az. Edeb. Tarihi materyalları, Feridun Bey Köçerli.)

Genç nesle fazilet, ahlâk ve çalışkanlık gibi iyi sıfatlar tavsiye ve telkin eden bu nasihatlardan bir kaç örnek gösterelim: "Yalan söylemekten kendini koru, seni böyle tanırlarsa doğru sözüne dahi inanmazlar... Allah her şeyi faydalı olmak için yaratmıştır... Taş ve çamur inşaata yaradığı için, ıssız insandan daha kıymetlidir... Her şey ilim ve kemal derecesinde elde edildiği için o, herşeyden üstündür... En talihsiz insan iyilik yapabilmek fırsatını kaybetmiş olanlardır."

Kutsi'nin ilmi ve mefkurevî faaliyeti de, yalnız Azeri muhitine münhasır kalmamıştır. Kutsi, yalnız içtimai ilimler sahasında değil, mücerret ilimler üzerinde büyük eserler meydana koymuş bir şahsiyettir. Meşhur Osmanlı müellif ve heyetşinaslarından Seyyit Şerif Halil 1265—1849 tarihinde yazdığı "Efkâr-i-ceber-rut-fi-tercûme-i-Esrar-ül-Melekût" adlı eserinde, Kutsi'nin ilmi faaliyetinden şöyle bahsediyor: "Bundan mukaddem Bakû Hanedanından ve ehlü ilmi iftani-den Kudsi nam bir hünermen heyet'i cedide ile meşhure olan, rasatda Esrar-ül-Melekût namı ile telif eylediği Arap ül ibare kitabını, hac'ı şerif kastı ile azimeti esnasında asitane'i Aliye'i ebed-ül-karare ledal vrudi Pşigâh'i dikkat'i destigâhii şâhaneve arz ve takdim eyleyip maznari iltifat-i-şâhane olmuş idi." (Millet Ktp. Ali Emiri Riyaziye kısmı No: 178 sah. I.)

Hâdiseler karşısında

Yazan: Ş. T.

Amerika Birleşik Devletleri içinde bulunan 30 milyon katoliğin ruhanî reisi Kardinal Spellman bu yılın 28 mayısında Barselon'da Roma-Katolik Kilisesinin 35. nci kongresinde söylediği nutukta Rus halkı hakkında gayet şiddetli bir lisan kullanmıştır. Kardinal Spellman'ın bu nutkuna Amerikan "Herald Tribune" gazetesi şöyle bir başlık koymuştur: "Spellman, Rusyaya, bir kâtil millet olarak hücum etmektedir". Nutukta ise şöyle denmektedir:

"Zincirini koparmış kâtil bir millet vardır ki, büyük ve küçük milletleri kendi düzme mucizeleriyle ısrarla baştan çıkarmaktadır".

Kardinal Spellman'ın bu beyanatı, bittabi, büyük Rusya taraftarı rus çevrelerinde hiddet uyandırdı. Oldukça meşhur Rus sosyalisti V. Lebedev 6. 8. 52 tarihli "Novoye Ruskoye Slovo" gazetesinde Kardinale şöyle cevap veriyor:

"...demokrasi için gayet muzır ve kötü bir propaganda örneğidir. Bundan maksat komünist diktatörlüğünün asıl kurbanını lekelemek ve bu diktatörlüğün en büyük düşmanı rus milletini kötülemektir".

Şunu kaydetmek lâzımdır ki, büyük Rusya taraftarı Ruslar son zamanlarda çok asabiyete kapılıyorlar ve bu da sebepsiz değildir. Bilindiği gibi bunlar Mr. Don Levin'in "otorite" sine ve geniş yardımına dayanarak, Amerikanın, "vahit ve bölünmez Rusya" mefhumuna müzaheret ettiğini ve Rus olmayan "Rusya halkları" na da artık susmak düştüğünü bütün vasıtalarıyla her tarafa yaydılar.

Halbuki, bu pek de öyle değildir. Amerikanın, Sovyetler Birliği halkları meselesi hakkındaki siyaseti henüz tamamille tebellür etmemiştir. Her halde bugüne kadar, Amerikanın, büyük ve

bölünmez Rusya tezini müdafaa ettiğine dair esaslı bir şey yoktur. Bilâkis, aksini iddia etmek için bir takım deliller mevcuttur.

Amerika Birleşik Devletleri Hariciye Bakanı Acheson'ın rus emperyalizmine karşı söylediği nutuk henüz hatırlardan silinmemiştir. Kardinal Spellmanın beyanatını ise tefsire lüzum yoktur. Geçenlerde başka bir Amerikan bakanı Chapman da umumî bir toplantıda, kâfi olarak, esir bütün milletlerin millî istiklâl haklarını müdafaa etti.

Geçenlerde seçim nutuklarının birinde Amerikanın muhtemel reisicumhuru general Eisenhower de rus emperyalizmi aleyhinde bulunarak şöyle demişti:

"Amerika askeri bakımdan ve Amerikan noktayı nazarından öyle kuvvetli olmalıdır ki, Kremlin, Rusyanın barışı bozduğu takdirde, maruz kalacağı cezaların kabusu altında bulunsun. Kremlinleşunu anlamak lâzımdır ki, Amerika Birleşik Devletleri, tekrar istiklâllerine kavuşmaları için esir bütün milletlere yardım etmek arzusundadır . . . Her Amerikalı, bir zamanlar müstakil olan ve bugün rus zulmü altında inleyen memleketlerin listesini yanında bulundurmak mecburiyetindedir. . . Amerikanın vicdanı, bu milletler kendi mukadderatlarını tayin etmek imkânını buluncaya kadar rahat etmemelidir. . ."

Bittabi büyük Rusyacıların sinirlenmeğe hakları vardır: Don Levin ile birlikte tasarlanan siyasi plânda muvaffak olamıyorlar. Bir çok Amerikalı devlet adamları, gayrı-rus milletlerin başına gelen müthiş facianın suçlusunun, Politbüro tarafından yenilenmiş ve başka bir şekile sokulmuş, eski rus emperyalizmi

olduğunu görmüş ve anlamış bulunuyorlar.

Bunun için rus muhacir matbuatı Sovyet matbuatına uyarak Acheson, Spellman, Eisenhower, Chepman ve diğerlerine hücum etmektedir. Meselâ, "Ruskaya Mısıl" gazetesi, (29. 6. 52) Eisenhower'ın nutkunun Ruslarda endişe uyandırdığını söylemektedir.

Eisenhower'e "Rus halkı komünizmin ilk kurbanıdır", "Rus halkı komünizme karşı mücadelede yegâne kuvvettir" diye mukabele ettikten sonra bu gazete şu mütalaada bulunuyor:

"Hatip (Eisenhower) biraz heyecana kapılmış ve seçim kampanyasının ateşine tutulmuştur"...

Bilindiği gibi siyasi bir merkez kurmak için bir yıldan fazla zamandanberi müzakereler devam etmektedir. Şimdi de "tamamile anlaştık" deniliyor. Don Levin'in sihirli anahtarile hareketegelen bir takım gruplar ve ayrı ayrı şahsiyetler, Sovyetler Birliği bütün halklarının siyasi emigrasyonu mümessilleri gibi toplanmışlar ve, sözleriyle e'ali birbirine uymayan bunlar birbirlerini aldatmağa çalışmışlar ve halân de çalışıyorlar.

Malûm olduğu vechile Rus emperyalistleri her zaman "parçala ve hükmet" prensibi ile hareket etmişlerdir. Şu da malûmdur ki, Rusların tarafına geçen bütün gayrı-rusların içinde eski bir teşekkül olmak itibarile, yalnız Gürcü menşeviklerinin siyasi varlığı mevcuttur. Diğer gayrı-rusların esas kısmının mümessiliği Wiesbaden konferansı arifesinde fabrike edilmişti. Ve hakikaten Gürcü menşevikleri başta olmak üzere gayrı-rusların manken'leri gayet ciddi olarak Rus teşekkülleriyle birlikte toplantılar yapıyorlar pazarlıklar ediyorlar ve istemeyerek her şeye razı oluyorlar.

— Milliyetler meselesi plebisit yoluyla halledilmeli? Kabul!

— Milliyetler meselesinin hallini rus ekseriyeti bulunan Bütün Rusya Müessesan Meclisine terketmeli? Kabul!

— Sovyetler Birliği gayrı-rus halklarının mukadderatını müstakbel Rusyanın bir iç meselesi olarak kabul etmeli? Kabul!

— Milli hürriyetin eski mücahitlerini mücrim olarak kabul etmeli? Kabul! Her şeyi kabul ediyoruz, yalnız para verin!

Bittabi Rus teşekkülleri, biraz Gürcü menşevikleri müstesna, gayrı ruslar arasındaki partinörlerine hor bakmak hakkını haiz idiler. Gürcü menşeviklerini ise teşkilâtlarına celb için yapılan teşebbüsü D. Dallin'in ağzından dinleyelim, ("Novoye Ruskoye Slovo", 29/30. 7. 52)

"Biris, Gürcü menşeviklerini kazanmak için, Rus teşekkülleri liderlerine gizli politika tatbik etmeyi tavsiye etmiş ve onlara istisnai bir muamele yapacağı, hiç bir reye müracaat etmeden siyasi vaziyet müsait olur olmaz Rusya'dan ayrılacakları yolunda teklifte bulunmuştur. Bunun üzerine beş rus teşekkülü liderleri Gürcülere, Wiesbaden'de, gizli olarak bu teminatı vermişler ve böylelikle Gürcülerin konferansa istisnalarını temin etmişlerdir".

D. Dalin böyle "diplomatik" siyaseti takbih etmekle beraber açıkça şu yolda şantaj yapmaktadır:

"Küçük Gürcüstanın mukadderatını iki büyük ve kuvvetli devletin — Rusya ve Türkiye — arasında bulunmak vaziyeti tayin etmektedir. Atlantik Koalisyonunun en mühim mukavemet noktalarından birisini Türkiye teşkil eder; müttefiklerin tayyare üsleri Türkiyede bulunmakta ve Garp demokrasilerinden yardım gören Türk ordusu da korkunç bir kuvvete inkılâp etmektedir. Stalinin mağlûbiyeti, Türkiyenin galibiyeti demektir ve bu vaziyette Gürcüstanın

Türk ordusu tarafından işgali gayri kabili içtinaptır".

D. Dalin'in fikrine göre bu vaziyette Gürcüler biran evvel Rusların kucagına atılmak mecburiyetindedirler. Bu rus vatanperveri mustakbel harpte Sovyetler Birliğinin mağlûp olacağından şüphelenmemekte ve "o zaman, Batıda, Güneyde, ve Doğuda bir çok arazinin ayrılməsi muhakkaktır" demektedir.

Amerikan efkârı umumiyesinde, milliyetler meselesi lehine ve Rusya aleyhine, vukua gelen değişiklikler D. Dalin'i çok endişeye düşürmektedir. Mümaileyh diyor ki:

"Amerikada Sovyet aleyhdarı haleti ruhiye inkişaf ettikçe, Amerikada, Rusya halkları arasında bulunan milli separatizm görüşü kuvvetlenmektedir".

D. Dalin'in fikrine göre bu görüşün kuvvetlenmesine başka âmiller de yardım etmektedir, şöyleki:

"Washington, İngiltere Hariciye Nezaretini dış işlerde daha tecrübeli adanmetmekte ve rus işlerinde onun fikirlerine kıymet vermektedir. Ukraynalılar o kadar olmasa dahi, Maveray-i Kafkasyanın ve Türkistanın küçük milletleri gayri resmî ve nim resmî Londra çevrelerinden yardım görmektedirler... Washington, bazı teferruat müstesna Londraya ayak uydurmağa çalışmaktadır".

Velhasıl büyük Rusya taraftarı Rusların korkmağa hakları vardır; Amerikada, Moskova tarafından esarete alınan gayri-rus milletlere sempati artmaktadır. Amerikanın ileri gelen devlet ve kilise adamları, rus emperyalizmine karşı menfi vaziyet alıyorlar. Washington, milliyet meselesinde Londraya ayak uydurmağa çalışıyor. Türkiye "müthiş bir kuvvete" sahip oluyor. "Rusya halklarını Kurtarma Amerikan Komitesi" ne mukabil, Amerikada, başta sanayici Fegeler ve Weidner olmak üzere, Kersten,

Armstrong ve Morano gibi mebus ve senatörlerden müteşekkıl yeni bir "Amerikan Kurtuluş Merkezi" teşekkül ediyor. Amerika cumhurbaşkanlığı namzetleri Eisenhower ile Stevenson, Amerika dış politikasının esas gayesinin, Moskova tarafından esarete alınan milletlere aktif yardım yapmak olduğunu söylüyorlar. Başkan Truman dahi, bunun en mühim bir dâva olduğunu kabul ediyor, fakat devletin resmî başı olduğu için "milletleri, harpsiz kurtaracağız" diyor.

Kısaca, Amerikayı idare edenler bundan sonra Amerikanın "durdurma" siyasetinden vazgeçerek, bolşevizmi gayri-rus memleketlerden "geriye itme" politikasına geçmek lâzım geldiği neticesine varıyorlar ki, bu da rus emperyalist çevrelerinde büyük bir korku uyandırmaktadır. Coğrafi ve stratejik sebepler bunların korkusunu bir kat daha arttırmaktadır. D. Dalin şöyle devam ediyor:

"Harp ihtimali ve tehlikesi milliyetler meselesini, aynı zamanda, stratejik bir mesele yapmaktadır. Harp patlak verip de Atlantik Koalisyonu orduları Sovyet arazisine her hangi bir huduttan girdikleri zaman gayri-rus arazisinde buluncaklar. Bu taktirde bunlar kimlerle tesriki mesai edecek ve kime istinat edecekler?"

Cevap gayet basittir. Her aklı başında adam, bu orduların girdiği arazide bulunan halkla tesriki mesai etmesi lâzım geldiği cevabını verecektir. Atlantik Koalisyonu orduları Kafkasya ve Ukraynaya girdikleri zaman bu memleketlerin sahipleri Kafkasyalılar ve Ukraynalılarla ihtilâfa düşmeyecekleri muhakkaktır. Binaenaleyh bu ordular evvelâ girdikleri memlekette nizam ve intizamı temin edecek ve yerli ahali ile iyi münasebat tesis ederek, Atlantik Beyannamesi prensiplerine göre milli hükümetlerini kurmağa yardım edeceklerdir.

Hakikaten bu, üzerinde kafa yoracak bir meseledir. Bunun için rus siyasi parti ve teşekküllerinin biran evvel imparatorluk hulyasından ayılarak açıkça ve dürüstlikle "Rusya imparatorluğunun parçalanması Stalin zulmünden daha iyidir" deseler daha hayırlı olur kanaatindeyiz.

Bu fikir, Sovyetler Birliğinde yaşayan milletlerin millî temayüllerini tatmin edeceği gibi, muazzam Sovyetler Birliği arazisinde sulh ve sükûnetin kurulmasına dahi yardım edebilir.

Bu gibi beyanatları, büyük Rusyacılar, Rus halkına karşı düşmanlık ve kin besleniyor şeklinde tefsir ediyorlar. Bu, iptidai demagojiden başka bir şey değildir. Biz rus halkına karşı hiç bir kin ve husumet hissi beslemiyoruz. Fakat biz her zaman dedik ve diyeceğiz ki, Rus emperyalizmi bir çok milletleri bedbaht etmiştir. Hatta Rus halkının ken-

disi bile — rus köylü ve işçileri — bütün Rusya tarihi boyunca siyasi ve ekonomi bakımından hiç bir zaman mesut olmadığı gibi, ne siyasi hürriyet ve ne de iktisadi refah görmemiştir.

Sovyetler Birliği milletlerinin kurtuluş dâvaları, aynı zamanda, mevcut devletlerin birleşme temayüllerine dahi aykırı değildir. Çünkü, ancak filen ve hukukî hükümlerle haklarına malik olan milletler, şu veya bu devlet veya devletler manzumesiyle ittifaklar ve anlaşmalar yapabilirler. Müsavî haklara hariz müttetik veya bir federasyon âzası olabilmek için, evvelâ o millet müstakil olmalıdır. Birliğe veya Federasyona ancak müstakil olduktan sonra girilir. Ve bu gibi Federasyona, kurulması düşünülen Rusya ile muhakkak değil, fakat onunla müvazî olarak Avrupa veya her hangi başka bir Federasyona girmek imkânı vardır.

Kızıl Rus imparatorluğu kan üzerinde kurulmuştur

Yazan: Mustafa Hakkı Türkeku

Amerika Birleşik Devletlerinin Michigan eyaleti sabık hâkimlerinden senatör Hamer Ferguson, geçenlerde "Amerikanın sesi" radyosunda, harp esirleri konusunda yaptığı bir konuşmada; demir perde gerisindeki 1285494 Alman, 370 000 Japon, 200 000 Romanyalı, ve 63 000 İtalyanın âkibetleri hakkında hiç bir malûmatın bulunmadığını bildirmiştir. Bu konuşmadan sonra Kuzey Atlantik Paketi teşkilâtı Rusyada bulunan harp esirleri hakkında bir rapor yayınladı. Bu rapora göre harp içerisinde Ruslar, aldıkları 7 milyon esirden (ki bunların yedide birini siviller teşkil ediyor) yal-

nız yarısını kendi memleketlerine iade etmişler. Geriye kalan milyonlarla esirin yüzde kırkı ölmüş veya öldürülmüştür. Kalanlar esir kamplarında köle işçi olarak çalıştırılmaktadırlar. Bu şayanı dikkat rapor harp esirlerinin işkenceye tâbi tutulduklarını, oldukça kötü şartlar altında bulunduklarını ve bu sebeple aralarında ölüm nisbetinin çok yüksek olduğunu ilâve etmektedir.

Senatör Ferguson'un bahsettiği ve Atlantik teşkilâtının açıkladığı esirler, yalnız başka memleketlere mensup olan kimselerdir. Rusların kendi imparatorlukları dahilinde yaşayan halklardan

mecburî iş kamplarına soktukları insanların sayısı şüphesizki harp esirlerinin bir kaç misli kadardır. Rusların milyonlarca insanı köle işçi olarak çalıştırmaları hakkında 20 bin kişinin şahadetini havi, bir ton ağırlığında ve bir metre yüksekliğinde olan evrakı Birleşik Amerika hükümeti Birleşmiş Milletler Kuruluna sunmuştur. Bu evrak hâlen Birleşmiş Milletler Kurulu tarafından tetkik olunmaktadır.

Ruslar, 1926 senesinden beri Sovyetler Birliğinde olup-bilenler hakkında hiç bir istatistik neşretmediklerinden, bu gün Rusya hapishanelerinde, esir kamplarında, mecburî iş kamplarında ve sürgünlerde ne kadar insan olduğunu kimse kesin olarak söyleyemez. Lâkin Sovyetler Birliğini iyi tanıyan akıl başında kimselerden, bilhassa "cennet" adlanan Rusyada uzun müddet yaşadiktan sonra hürriyeti seçmeğe muvaffak olanlar bu bapla tahmini dahi olsa aydınlatıcı bir bilgi verebilirler.

Vladivostoktan Ural dağlarına kadar uzanan ucsuz-bucaksız "buzlu cehennem" Sibiryanın her yerinde, Kızıl-Kum ve Kara-Kum saharalarında, Şimal Tundralarında, ve memleketin her tarafında esir ve mecburî iş kamplarının mevcudiyeti her kesce bilinen bir hakikattir. Bu kamplarda inliyen ve kurtuluş ümilleri pek az olan zavallıların sayısını bazıları 12, bazıları 15, hatta bazıları 20 milyon olarak tahmin ediyorlar. Bizce bu rakamın 15 veya 20 milyon olmasının hiç bir ehemiyeti yoktur. Hakikat köle insanların mevcudiyeti ve bunların sayısının milyonları bulmasıdır. Firaunlardan Hitler'e kadar gelip-geçmiş diktatörlerin hiç birisinin devrinde bu gün Rusyada olduğu kadar geniş ölçüde köle emeği kullanılmamıştır. Sovyetler Birliğinin "hür" vatandaşları dahi, yarı köle olarak, sıkı kontrol altında ya devlet fabrikalarında veya kollektif çiftliklerde tahammül edilmez

şartlar altında çalıştırılmaktadırlar. Bu "hür" işçi veya köylüler kendi istekleriyle işlerini bırakamazlar veyahut yer değiştiremezler.

1945 senesinde Birleşik Amerikada hapse atılan mücrimlerin sayısı 135 000 idi. Bu rakam Amerika nüfusunun binde biri bile değildir. Lâkin Rusya kamplarındaki esir, fakat suçsuz işçilerin sayısını en azı 12 milyon kabul edersek 180 milyonluk Sovyet Birliği vatandaşlarının, on beşte biri esir demektir. Acaba bu kamplarda inliyen insanların suçları nedir? Gayet tabiidir ki, 180 milyon nüfuslu bir memleketin 15—20 milyon kâtil veya hırsız olamaz. Burası muhakkaktır ki, bu kamplarda bulunan milyonların yüzde 99 u tamamiyle masum ve hayatlarında hiç bir suç işlememiş kimselerdir. Bunların yeğane "suç"ları rus emperyalistlerinin tatbik ettikleri zoraki siyaseti beğenmemek ve komünist idareciler tarafından "emniyet edilmeyecek" kimseler addolunmalarıdır. Rus emperyalistleri, Professöründen köylüsüne kadar her tabaka halktan milyonlarca insanı esir ve mecburî iş kamplarına sokmakla iki esas gaye gütmektedirler. Evvelâ itimat etmedikleri kimselerden kurtuluyor ve geri kalanlara gözdağı vererek, onları sindirmiş oluyorlar, diğer taraftan bu zavallılara kanları pahasına dahi olsa harbi makasatlar için bir sıra kanalları, demir yolları, yeraltı tesisleri yaptırıyorlar. Belomor-Kanal, Moskva-Volga kanalı, Türk-Sib (Türkistan Sibirya) demiryolu, Fergane kanalı, Kuybisef Elektrik santrali, inşaatı yeni bitmiş Volga-Don kanalı v. s. tesisler, milyonlarca köle işçinin hayatına mal olmuş birer kanlı abidelerdir.

Yukarıda kaydettiğimiz esir ve mecburî iş kamplarındaki milyonlar, muhakkak bir ölüme mahkûm olsalar dahi, şimdilik hayatta olan kimselerdir. Şimdiye kadar kırmızı rus imparatorluğunun yaşaması ve bu günkü emperyalizm için.

Rus olmayan memleketlerde yerleşmesi uğruna öldürülenleri de buna ilâve edersek netice cidden dehşet verici olur. Fransız hristiyan işçiler federasyonu tarafından Pariste yayınlanan "Ruskaya misl" dergisinin 8 kasım 1947 tarihli nüshasında neşrolunan istatistiğe göre komünist hakimiyetinin kuruluşundan 1947 senesine kadar Rus imperatorluğu dahilinde 62.000.000 dan fazla insan yok edilmiştir. Bunların korkunç bilançosu aşağıdadır:

1917—1921 arası iç harplerinde, yani çarlık rejiminin çökmesinden faydalanaarak istiklallerine kavuşan Türkistan, Azerbaycan, Gürcistan, Ermenistan, Şimali-Kafkasya, Ukrayna v. s. nin kızıla bürünmüş rus emperyalistleri tarafından yeniden silâh zoru ile istila edilmelelerinde 4.500.000

1918—1919 Finlandiya, Letonya, Litüvanya, ve Estonya'ya karşı emperyalist harplerde 160.000

1925—1931 Çine karşı emperyalist harplerinde 30.000

1936 — İspanya dahili harbinde 85.000

1939 — Lehistan ve Finlandiyaya karşı emperyalist harplerde 463.000

1941—1945 Almanya ile olan harpte 13.000.000

1921—1923 Açlık yıllarında 6.000.000

1921—1922 ÇEKA tarafından (münevverler) 160.000

1921—1922 Kazaklar 740.000

1921—1922 Polis memurları 50.000

1921—1922 din adamları 40.000

1921—1922 köylü ve işçiler 1.300.000

1923—1930 ÇEKA-G. P. U. da öldürülenler 2.000.000

1930—1933 toprakların zorla alınarak kolektif çiftliklere verilmesi devri olan kolektifleştirme devrinde: 7.000.000

yine aynı senelerde kulak-sabotajcı diye kurşuna dizilenler: 750.000

1933—1937 genel temizlikte G. P. U. ve N. K. V. D. tarafından kurşuna dizilenler 1.600.000

1937—1938 temizliğinde münevver, işçi ve köylüler 635.000

1937—1938 temizliğinde komünist âzaları 340.000

1937—1938 temizliğinde Kızıl Ordu mensupları 30.000

1938—1947 N. K. V. D. tarafından kurşuna dizilenler: muhtelif tabakalardan 2.720.000

1938—1947 N. K. V. D. tarafından Din adamları 5.000

1938—1947 N. K. V. D. tarafından Kızıl Ordu mensupları 23.000

1917—1947 arasında kamplarda ve hapishanelerde ölen ve öldürülenler 21.000.000

Böylelikle 30 sene zarfında 62 küsur milyon insan öldürülmüştür.

İkinci dünya harbinden sonra bir millet olarak tarihi yurtlarından sürülerek, toptan imha edilen Kırımlılar, Karaçaylılar, Balkar, Çeçen, İnguş v. s. Kafkas türk halkları bu rakamların dışındadır. Yukarıdaki rakamlar sarahaten gösteriyor ki, Rus emperyalizmi milyonlarca insan imhası hesabına kurulmuş ve otuz küsur sene böyle tutunmuştur. Rus imperatorluğunun bundan sonra yaşayacağı her sene dahi, milyonlarca masum kimselerin kanına malolacaktır. Lâkin tarihte hiç bir diktatörlük ilelebet yaşamadığı gibi, Stalin diktatörlüğü de muhakkak ki, çökmeğe mahkûmdur. Kan üzerinde kurulmuş Stalin diktatöryasının bir an evvel viran olmasını ve milyonlarca esir insanların hürriyetlerine kavuşmalarını temenni edelim.

Taklide seza bir örnek

Ukrayna Milli Rada'sı (Konsey) icra organının teşebbüs ve daveti üzerine, bu yılın 20—25 Haziranında Münich'te, Ukrayna siyasi teşekkülleri mümessilleri bir toplantı yapmışlardır.

Toplantıyı, Ukrayna Milli Rada icra organı reisi Dr. Stepan Baran açarak son ayların siyasi vaziyetini gözden geçirmiştir. Nutuk ve münakaşalardan sonra şu kararlar alınmıştır:

1 - Mümessiller Meclisi, Amiral Kerk'in başkanlığında bulunan Amerikan Komitesinin ve bu Komitenin Avrupa mümessilliği amalinin, Rus emigrasyonunun büyük Rusya temayülüne yardım yolunda devam ettiğini tasdik eder. Bütün muhacir Rus çevreleri, Moskova'nın istilâ ettiği devletlerin, yeniden istiklallerini ihya etmek haklarını inkâr etmekle ve bununla Kremlin'in emperyalist politikasını desteklemektedirler. Komitenin resmî ismini (Rusya milletlerini kurtarma Amerikan Komitesi) olarak muhafaza etmesi, Sovyetler Birliği gayrı-rus milletleri mümessillerini Rus teşekkülleriyle işbirliğine celbi ve Amerikan hususi çevrelerinin çalışma sistemi şunu açıkça gösteriyor ki, Sovyetler Birliği gayrı-rus milletlerinin dâvasını Rusyanın iç meselesi şekline irca ve bolşevizm yıkıldıktan sonra "vahit ve bölünmez Rusya" planını muhafaza etmektir. Ukraynanın ve Sovyetler Birliği diğer milletlerinin Rus bolşevizmi ile yaptıkları kanlı mücadele neticesinde elde ettikleri muvafakiyetleri, yâni şeklen Sovyetler Birliğine ayrılmak hakkıyla dahil müstakil cumhuriyetler vaziyeti, Birleşmiş Milletlerdeki mümessilliği ve sairiyi nazarı itibara almayan Amerikan Komitesi, vaziyeti eskiye rücu etmeyi hedef güdüyor.

2 - Amerikan Komitesinin tayini mukadderat hakkındaki görüşüne gelince, Mümessiller Meclisi şunu kaydetmeyi

lüzumlu görüyor: Ukrayna kurtuluş mücadelesi tayini mukadderat hakkının tahakkuku şiarı altında değil, 35 yıl evvel bütün Ukrayna milletinin izhar ettiği milli irade ile kurulan Ukrayna devleti istiklâlinin tekrar ihyası şiarı altında yürütülmektedir. Milli menfaat bakımından Ukrayna milletinin çoktan geçirdiği tayini mukadderattan bahsetmek geriye rücu demektir.

3 - Gayrı-rus milletleri lisanlarıyla yapılan radyo neşriyatının ihdası "vahit ve bölünmez Rusya" lehine propaganda yapmak esasına müstenittir. Radyo komitesinin direktifine göre yapılan neşriyat ile, Sovyetler Birliğini teşkil eden halkların, şimdiden Sovyet imparatorluğunun muhafazası lehinde oldukları zehabı yaratılmak istenilmektedir. Bu sebeple Mümessiller Meclisi, Amerikan Komitesinin radyo neşriyatına karşı esastan muhalif olduğunu bildirir ve bütün Ukrayna teşekküllerini aynı yolda yürümeye davet eder. Ukrayna ittihadı cephesine aykırı ferdi görüşler Ukrayna teşekküllerine ait değildir.

4 - Mümessiller Meclisi, bütün Ukrayna siyasi teşekkülleri arasında Rus emigrasyonunun ve Amerikan Komitesinin tarzı hareketleri hakkında mütaka-bil noktayı nazar teatisini arzu eder.

5 - Mümessiller Meclisi, muhtelif memleketlerde sakin bulunan Ukraynalılar arasındaki ayrılığı zararlı bulmakta ve onların ısrarla vahdete davet edilmesini ve aralarındaki ayrılıklara son verilmesini istemektedir.

6 - Bütün Ukrayna siyasi kuvvetlerinin her türlü umumî milli mesaili tedvirde ahenkli işbirliği lüzumunu teyit eden, Mümessiller Meclisi ileride de umumî toplantılar yapmayı münasip bulmaktadır.

"Kafkasya": Sağdan sola kadar bütün Ukrayna siyasi parti ve teşekkülleri mümessillerinin itti haz etmiş oldukları ve Ukraynalıların siyasi prensibini ve mefkûrevi necip görüşünü aksettiren bu kararın neşri vesilesiyle demokrasi ve hürriyet davasında müşterek mücadele

dostumuz Ukraynalılara hayranlık hislerimizi izhar etmeyi kendimize borç bildik. Kendi dahili meselelerinde, muhtelif Ukrayna siyasi teşekkülleri arasında bazen ihtilâf çıkmakla beraber bu teşekküller harice karşı mütesanit ve yekvücut davranmaktadırlar.

Tarihi notlar ve vesikalar

Ankarada çıkan bir dergide Kafkasya konfederasyon fikrini kötülemek maksadıyla Pariste Ermeni-Gürcü itti hazı tarafından dağıtıldığından bahsedilen bir "beyanname" nin metni dercedilmiştir.

Kafkasyayı dini mülâhaza ile ayıran ve bunların arasına tesanüt hislerine zıd olan nifak ve karşılıklı husumet hisleri sokan; bozguncu bir eda ile yazılan bu "vesika" yı Ankaralı dergi okuyucularına aktüel bir materyal gibi sunmaktadır. Halbuki bu "beyanname" bundan 16 yıl evvel 1936 da hüviyetleri bugüne kadar meçhul kalan failler tarafından yayınlanmış ve o zaman da bu hususta selâhiyet sahibi alâkadar teşkilât ve zevat tarafından umumî eskâra gereken izahat verilmiştir.

1936 da hali faaliyette bulunan Kafkasya Konfederasyon Şurası 16 Haziran tarihli oturumunda bu meseleyi müzakere ederek, kabul ettiği bir karar suretini münasebette bulunduğu bütün neşriyat organlarında neşrettirmiştir; bir suretini aynen aşağıya dercediyoruz:

"Ermeni-Gürcü Birliği" hakkında

"Ermeni-Gürcü Birliği" adını taşıyan anonim bir zümre adından Ermeni ve Gürcü halklarına hitap eden beyannamenin metniyle âşına olan Kafkasya

Konfederasyon Şurası aşağıdaki izahatın umuma bildirilmesine lüzum görür:

1. Ne Kafkasya Konfederasyon Şurası'nın, ne de ona dahil bulunan Milli Merkezlerin bu beyannameden malûmatları yoktur. İşbu beyannameyi yayan teşkilât heyetinin kimlerden ibaret olduğu bu teşkilâtlarca hâlâ meçhuldür.

2. Kafkasyalı milletler arasındaki her türlü yakınlık ve dostluğu, esasta alkışlamakla beraber, K. K. Ş. sı bu milletlerin siyasi tek bir teşkilât dahilinde birleşmelerini elzem görür. Kafkasya Konfederasyon Şurasının şahsında ise böyle bir teşkilât mevcuttur. Bu teşkilât müessiseleğinde Ermenistanın dahi kendine mahsus yeri mahfuzdur.

3. Kafkasya milletlerinden bir kısmı arasında ayrıca siyasi ittifaklar yapmak Kafkasya Konfederasyon Şurasınca caiz değildir ve zararlı bir teşebbüstür. Böyle bir teşebbüsün Kafkasya birliğini dağıtacak, nifak ve karşılıklı düşmanlığa sebep olacağı aşikârdır.

4. Hudut dâvaları ve başka bu gibi ihtilâflı meselelerin, umumî maksat — Kafkasyanın halâsı hasıl olduktan sonra, karşılıklı anlaşmalar veya mecburî arbitraj yolu ile hallolunacağını dahi K. K. Ş. ı Kafkasyalı bütün milletlere aynen hatırlatır.

("Kurtuluş" dergisi, Haziran 1936, No 20)

Matbuata bir Nazar

Ruslaşan komünistlik

Ankarada çıkan "Ulus" gazetesinin 3. 7. 52 tarihli nüshasında Bay Ahmet Şükrü Esmerin intişar eden bu makalesini okuyularımızı alâkadar edeceğimiz için aynen iktibas ediyoruz:

Lenin ve arkadaşları, otuz beş yıl önce ayaklanarak, komünist rejimini kurdıkları zaman, Çarlığın idaresi altında inliyen milletlerin istiklâl haklarını da tanımışlardı. Bunun üzerinedir ki, Baltık memleketleri, Finler, Kafkaslardaki milletler istiklâllerine kavuştular. Lenin her milletin kendi mukadderatına hâkim olması prensibini tanıırken ve öğrettik ederken, milletlerarası hayatta yeni bir cığır açıyordu.

Fakat komünistler yavaş yavaş bu cığardan ayrılmışlar ve çarlık idaresini aratacak bir zulüm ve tahakküm yoluna sapmışlardır. Lenin'in haleflerinin elinde komünistik İslâvlaşmış, daha doğrusu Ruslaşmıştır. Böyle bir cereyan İkinci Dünya Harbinden önce de belirmiş ve geliyordu. Çarlık zamanlarının Rus komutanları birer kahraman gibi diriltildi. Deli Petro'nun istilâ politikası övüldü. Rus dili ve edebiyatının üstünlüğü belirtildi.

İkinci Dünya Harbinden sonra bu cereyan aşırı milliyetçilik, hattâ Hitler'in ırkçılık hareketi mahiyetini almıştır. Moskova hükümeti Rus ırkının tarihteki "üstün" yerini izah etmek için memleketin ilim adamlarını seferber etmiştir. Bu uydurma ilim adamları, tarih, fen, edebiyat konularında akıl ve haysalanın almayacağı iddialar ileri sürmüşlerdir. Meselâ elektriğin, telefonun, gramofonun Ruslar tarafından keşfedildiğini

iddia etmişlerdir. Tıp sahasındaki "keşif" ve "icadları" hakkında ileri sürdükleri iddiaların ise hududu yoktur.

Tarih hakkındaki yeni nazariyeleri, hakkiyle icattan ibarettir. Geçenlerde birkaç Gürcü profesörünün Doğu vilâyetlerimiz hakkındaki yayımları, bunun bir örneğidir. Rusya'da ilim Rus politikasına alet olarak da kullanılmaktadır. Fakat ilmin kendisi değil de Rus emellerine yarıyacak olan tahrif edilmiş şekli... Nazi Almanyasında görüldüğü gibi totaliter memleketlerde ilim hakkındaki telâkki de budur.

Moskova'dan gelen haberlere göre "ilmin ışığı" şimdi de Kırım'ın tarihini tahrif etmek için bu talihsiz memleket üzerine çevrilmiştir. Kırım eski bir Türk ülkesidir. Ruslar Karadeniz kıyılarına ayak atmazdan çok zaman önce Türkler bu denizin Kuzey kıyılarında büyük medeniyet kurmuşlardı.

Rusların Karadeniz'e çıkışları dünkü mesele denemek kadar yakındır. Deli Petro zamanında vukubulan bir hâdisedir. Ondan sonra Kırım da çarların istilâlarına uğramıştır. Çarlık devrinde Kırım zulüm görmüştür. Fakat nihayet varlığını muhafaza etmiştir.

Çarlık yıkıldıktan sonra da Kırım otonom bir cumhuriyet olarak Rus Sovyetler Federasyonuna dahil edildi. Gerçi komünist Rusların baskısı, çarlık zamanı Rusların baskısından daha ağırdı. Fakat Kırım gene yaşadı.

İkinci Dünya Harbinden sonra Rus darbesi Kırım üzerine çok ağır şekilde inmiştir. Kırım'ın otonomisi kaldırılmış ve memleket doğrudan doğruya Rus Federasyonuna katılmıştır. Halkı tehcir edilmiş ve Sibiryâ yolunda çoğu yoke-

dilmiştir. Şehirlerinin, kasabalarının ve köylerinin adları değiştirilerek Rus adları konulmuştur. Eski ve tarihi bir millet bu suretle yok edilmiş ve kısa bir zaman içinde yerinin, yurdunun manzarası da değiştirilmiştir.

Şimdi de Rus tarihçileri Kırım'ı tarihten silmeye çalışmaktadırlar. Newyork Times gazetesinin Moskova'daki muhabiri Harrison E. Salisbury tarafından verilen habere göre, Rus tarihçisi B. D. Grekov Kırım'ın Tatar, yani Türk olmazdan önce Rus olduğunu iddia etmiştir. Bu akademi üyesi Semferopol şehrinde toplanmış olan üç günlük bir "ilim" kon-

feransında Kırım tarihine ait "hataların" düzeltilmesi zamanı geldiğini söylemiştir. Profesöre göre, Tatarlar Rus olan Kırım'ı istilâ etmişlerdir! Kırım'ın Tatarlara ait bir yurt olduğu hakkındaki iddia "burjuva görüşüdür".

Newyork Times muhabirine göre, İlimler Akademisine bağlı Tarih Akademisi tarafından çıkarılan "Tarih meseleleri" adlı dergide de aynı mealde yazılar neşredilmekte imiş. Bu sözler ve yazılara hiç şaşmamak gerektir. Ruslar Kırım'ı yok ettikten sonra şimdi bu hareketlerinin gerekçesini izah ediyorlar. Eskiden Rustu. Müstevlileri defettik ve gene Ruslaştırdık demek istiyorlar. İşte Lenin'in komünistliği Moskova'da bu derece tereddiye uğramıştır.

Müessif bir irtihal

Bu yılın 27 ağustosunda Şimali Kafkasya istiklâl mücahitlerinden M. Kuriyev vefat etmiştir.

M. Kuriyev Şimali Kafkasyanın İnguş bölgesinde doğmuş askeri mektebi bitirmiş ve birinci dünya savaşında İnguş alayında subaylık vazifesi ifa etmiştir. Merhum, ihtilâl esnasında, bolşeviklere karşı mücadelede aktif rol oynamış, bilâhare Şimali Kafkasyanın muhtelif bölgelerinde idari vazifelerde bulunmuştur.

Şimali Kafkasyanın Sovyetler tarafından işgalinden sonra vatanını terk etmek mecburiyetinde kalan merhum, evvelâ Türkiye'ye, sonra da Fransa'ya

hicret ederek orada yerleşmişti.

Bir kaç gün evvel, Paristen işleri için Münchene gelen merhum burada kısa bir hastalıktan sonra vefat etmiştir.

Münihte yapılan cenaze merasimine, merhumun Pariste bulunan karısı ve kızı ile Münchende ki Kafkasya muhacir kolonisi — Şimali Kafkasyalılar, Azerbaycanlılar, Gürcüler ve merhumun şahsi dostları iştirak ederek, açık dürüst karakteriyle herkesin hürmetini kazanan merhuma karşı son vazifelerini yapmışlardır.

Dergimiz idarehanesi, merhumun aile ve akrabalarına beyanı taziyet eder.

MUHTELİF HABERLER

MOSKOVADA ÇİN-RUS GÖRÜŞMELERİ

Atlantik ve Büyük Okyanus Birliklerinin müdafaa teşekküllerinin muvafıklaştırmalı seyri karşısında ve Amerika'ların başkan seçimi gibi mühim bir iç mesele ile meşgul olmalarından istifade ederek hür dünyanın teşkilatlanmasını baltalamak için kızıl diplomasisi büyük faaliyet göstermektedir.

Bu faaliyetle alakalı olarak halen Moskovada Çin-Rus konferansı cereyan etmektedir. Bu hâdiseye beynelmîl bir mahiyet vermek için, Moskovaya Çin dışişleri bakanı Çu-En-Lay'ın başkanlığında gelen büyük Çin delegasyonunu hava meydanında Molotov, Mikoyan ve mareşal Bulganin karşılamışlardır. Şimdiye kadar böyle bir şerefli karşılama hiç bir delegasyona yapılmamıştır.

Konferansın halledeceği meseleler şunlardır: Kore meselesinin nihai halli, Japonya ile ayrı bir sulh imzalamak suretiyle Japonyayı hür batı dünyasından ayırmak için plân ihzarı ve Çin ile Sovyetler Birliği arasında daha sıkı ekonomik işbirliğinin tanzimi.

Mao-Tse-Tun'ın Asyanın Titosu olduğunu iddia edenler bakalım şimdine diyecekler?

19 NCİ KOMÜNİST PARTİSİ KURULTAYI

Sovyetler Birliği Komünist (bolşevik) partisi genel sekreteri Stalin, 13 yıldan beri toplanmayan Sovyetler Birliği komünist (bolşevik) partisini, 5 Ekimde toplantıya çağırmıştır.

Gündemde iki mühim mesele vardır: Komünist partisi nizamnamesinin değişikliği ve yeni beş yıllık plân. Söylentilere göre Politbüro ve Orgbüro lâğvedil-

terek yerine İdare Heyeti ile Parti kâtipliği ihdas edilecek ve partinin ismi değişerek "Sovyetler Birliği komünistleri partisi" ismini alacaktır.

Şunu da kaydetmek isteriz ki, halen Politbüro Stalin, Molotov, Kaganoviç, Mikoyan, Andreyev, Malenkov, Berya, mareşal Vorosilov ve mareşal Bulganin'den terekkep etmektedir.

Yeni beş yıllık plânla alakalı olarak "sosyalizmin kapitalist sisteme üstünlüğü" lebarüz ettirilecektir. Beş yıllık plânın gayelerinden biri de "Sovyetler Birliği ile Halk Demokrasileri ve Sovyetler Birliği ile normal ticaret münasebetleri arzu eden memleketler arasında ekonomik işbirliğinin kuvvetlenmesi ve genişlemesi" olacaktır.

SOVYETLERİN BULGARİSTANDA YENİ TEDBİRLERİ

Nafen ajansının Sofyadan inanılır kaynaklardan aldığı habere göre, Moskova Bulgaristanda bulunan sivil ajan ve uzmanlarına ailelerini derhal Rusya'ya göndermeleri için kat'i emir vermiştir.

Sovyetler ikinci cihan harbi sonunda Bulgaristana „kurtarıcı" olarak geldikleri zaman subaylar ailelerini beraber getirmişlerdir. Bu subaylar şimdi tamamen geri çağırılmış bulunup yeni gelen subaylara ise ailelerini getirmeleri men edilmiştir. Bunun başlıca sebebi her gün artan toptan intihar vakaları olmuştur. Geriye çağırılan bir çok Sovyet subayı ailelerini öldürdükten sonra kendileri de intihar etmekte idiler. Tahmin edildiğine göre şimdi ajanlar ve uzmanlar arasında da intihar vakaları çoğaldığından, Sovyet makamları bu gibilerin ailelerinin toptan Rusya'ya celbine karar vermiştir.

BULGARİSTANDA KÖYLÜLERLE ÇARPIŞMA

Nafen ajansının bildirdiğine göre Bulgaristanda Stara Zagora'nın en büyük dört kolhozunda kolhozcular ayaklanmışlar ve çarpışmalar neticesinde 12 köylü ve 5 milis öldürülmüş ve yüze yakın köylü ve polis ağır yaralanmıştır.

Kargaşalık köylünün kendilerinden istenilen miktar mahsulü teslim etmek istemelerinden ileri gelmiştir. Tarım Bakanı ve bir kaç siyasi komiser derhal Stara Zagora'ya gönderilmişler ve 24 saat içinde 130 Köylü tevkif edilmiştir. Daha yüzlerce köylünün tevkif edileceği ve elebaşılardan hepsinin gayet ağır cezalara çarptırılacağı bildirilmektedir.

TÜRK İŞÇİLERİ KOMÜNİZMİ TEL'İN ETTİLER

Komünizmi tel'in maksadiyle İstanbul Sendikalar Birliği tarafından bir toplantı yapılmıştır. Hatipler Türk işçilerinin arasına sızmağa çalışan kızıl ajanların daima hüsrana uğrayacaklarını söyleyerek, dünyadaki bütün hür milletlerin komünizm adı verilen esaret ideolojisiyle nasıl bir savaşa girdiklerini anlatmışlardır. Milli Türk Talebe Birliği de toplantıya bir mesaj göndererek, manen ve maddeten beraber olduğunu bildirmiştir.

Dört saat devam eden pu toplantıda bir çok işçi temsilcisi söz almışlardır.

RUSLARIN ALMANYADA HAZIRLIĞI

Batı Almanya hudut şehri Helmstedt'den Daily Mail muhabirinin gazetesine ceptiği bir telgrafta hudut bölgesinde Sovyet ordu mühendislerinin nezâreti altında Batı Almanya'nın en kuzey noktası olan Luebeck'ten Çekoslovakya'ya kadar olan hudut sahasında 1300 kilometre sahayı aşan muazzam bir siper kazılmasının bitirilmekte olduğu Kaydedilmektedir.

Müşahitlerin kanaatine göre, Ruslar yakında Doğu Almanyanın Batı ile bütün irtibatını keseceklerdir. Sipere yakın olan köylerin içeriye sevk edilerek yerlerine Doğu Almanya polisi ile Rus askerleri yerleştirilmiştir.

İRAKTA KOMÜNİST FAALİYETİ

Anka ajansı, Bağdat'da, polis tarafından bir komünist şebekesinin meydana çıkarıldığını haber vermektedir. Yapılan araştırmalar ve tevkif edilen 12 kişinin ifadesinden anlaşıldığına göre mezkûr şebeke, direktiflerini Kominform'dan almakta idi.

Şebekenin elebaşısı, Adnan El-Hariri'nin itirafına göre, komünistlerin gayesi Irakta hükûmeti devirerek iktidarı ele geçirmek idi.

TÜRK-BULGAR HUDUDUNDA SAVAŞ HAZIRLIĞI

„Borba“ gazetesinin yazdığına göre, bütün Türk-Bulgar hududu boyunca savaş hazırlıkları yapılmaktadır. Bütün hudut boyunca 3 kilometre genişliğinde mayın tarlası vücutte getirilmiştir.

MÜNCHEN'DE KURBAN BAYRAMI

31 Ağustos'ta, Sovyetler Birliği müslüman emigrasyon kolonisi, München civarındaki Schleisheim kampında Kurban bayramını hep birlikte tes'it etmiştir.

Bu münasebetle kamp reisi Herr Valter tarafından tahsis edilen büyük bir salonda, civar bölgelerden gelmiş bulunan bir çok Kafkasyalılar, Türkistanlılar, İdil-Urallılar ve Kırımlılar hep bir arada bayram namazını kılmışlardır.

Namazdan sonra, milli gruplar civar lokantalarında, milli danslar oynamak ve milli şarkılar söylemek suretiyle geç vakte kadar bayram gününü hep birlikte geçirmişlerdir.